

17
1.
2.
3.
4.
5.
6.
7.
8.

1707.

1. ^{*} Tencker, Gollat Fridericus: Rector a. c. d. Lyricum
festum paschale in templo Tantiuo solemniter celebra-
tum intimat (simulque ad solennem paraggiam
Gollati Friderici Tencker invitatur)
2. Barthius, Goshperts: De anteceptione.
3. Bohn, Christian Michael: De laici foro ecclesiastico
4. Bohn, Johannes: De abortu salutari
5. Grotius, Mich. Haas: De primariis precibus Impe-
riatus sine pontificis indulta validis
6. Grotius, Mich. Haas: De exere ratione heterorum
sine parentum consensu sponsalia nuptiarum
contractionem.
7. Hasius, Joh. Matthias: Specimen ϕ algebræ et
artem fortificatoriam applicatæ
8. Hoockerus, Joh. Fridericus: De literarum cambi-
o in instrumentis

1707.

9. Janus, Famil. Fridericus: De Praeone legislatore
Adhemiensium. 14
10. Thibius, Gothofredus Nicolaus, procancelarius fac.
jur. et hinc solennem praesentationis sex candida- 15
torum juris (Gustori Henrico Anglii etc.) in idem
et ad eundem invitat. 16
11. Vregele, Joh. Emeritus: De vicariatu Saxonico in casu
absentiae Imperatoris 17
12. Meinken, Josephus Ludovicus: De novellarum glossa-
rum et non glossatarum auctoritate juris. 2 Saupl.
1707. 1741 18
13. Mendelius, Dr. Burkhardus: De feimuris, veteris
Westphalensis judicii Scabinis ad illustrandum Pa- 19
tric Urbi a Papa Nicolao V. A. 1457. adversus illas
Concessum privilegium. 20

1707.

14. Menckius, Luederum: Tractationis synopticae
processus juris communis et imprimis Saxoniae
Electoralis Disputatio VIII.
15. Mylius, Gustavus Henricus: De conditione ex l. 4.
C. fin. Reg.
16. Nebelky, Martinus: De ihereditate mulierum.
17. Neumann, Georgius Fredericus: Epistola gratulatoria,
cum juris utriusque doctor remuneretur: De ~~eruditis~~
qui patriam suam nunquam obscuram nobis
sunt.
18. Olearius, Johannes Fredericus: De dominio mulieris
in rebus propter nuptias donatis.
19. Tritius, Gualterus Erh: De successione in Germania
territoria.
20. Troppanmejer, Joh. Frd: De potestate Electorum et prin-
cipum imperii circa jus nobilitatis subditis iuris con-
ferendi . . . 2 Saupl. 1707? 1743.

[Faint, illegible handwriting on a lined page]

[Faint, illegible handwriting on the right edge of the page]

18
Q. D. F. F. Q. E. J. *Fig. num. 14.*
57.

DISSERTATIO INAUGURALIS
DE

1707,3
**LAICI FORO
ECCLESIASTICO,**

QUAM,
*ANNUENTE DIVINI NUMI
GRATIA,*

EX DECRETO

ILLUSTRIS ICTORUM ORDINIS
LIPSIENSIS,

PRO LICENTIA

SUMMOS IN UTROQUE JURE HONO-
RES RITE CAPESSENDI,
SOLENNI ERUDITORUM DISQUISITIONI
SUBMITTIT,

CHRISTIAN. MICHAEL Bohn,
LIPSIENSIS.

D. XXI. OCTOBR. M DCC VII.

LIPSIÆ,
LITERIS FLEISCHERI JUNIORIS.

DESSERTATIO INANURALIS

LALICI FORO
ECCLESIASTICO

ANNUNTIUM DE DIVINI NUMI
MIS GRATIA

LEUSTARIS VICTORII GARDINIS
I. VERNIS

PRO LICENTIA

IN UNIVERSITATE HANNOVERENSIS
SOLUSQUE IN OMNIBUS UNIVERSITATIBUS
SACRAE THEOLOGICAE FACULTATIS

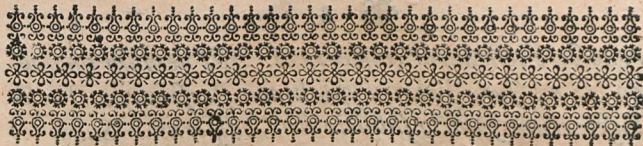
OPUS MICHAELIS

IN DIE OCTOBRIS MDCCLXXII

LEIPZIG

APUD HERRMANNIUM

I. N. J.
PROEMIUM.

Utm dissertationem priorem, quam sub Praesidio Magnif. Domini D. Ittigii P.P. de Clerici foro seculari edidi, conscriberem, statim me non inanem operam suscepturum arbitratus sum, si, inversa rubrica, de Laici sive secularis foro Ecclesiastico nonnulla quoque congererem. Et sicut in illa exceptiones atque casus in quibus Clerici, non obstante communi ipsorum ordini concessio antiquitus privilegio, ad forum iudicis secularis pertrahi possint: ita in hac illas contra exceptiones sub Examen revocavi, in quibus Laici, contra juris ordinarii Regulam, forum Ecclesiasticum ceu competens nansciscuntur. Ac ipsa rei natura poscebat, ut primum in genere Jura divina, aliarumque gentium consuetudines, praeter Constitutiones Serenissimorum nostrorum Principum saluberrimas evolviendo curatius paulo disquirerem, num vel quatenus Clericis aliqua Jurisdictionis competat? Deinceps qua ratione Laici, ex jure Actoris, Judicem Ecclesiasticum tanquam legitimum

agnoscere teneantur, disceptavi. Et demum quomodo Hi ex Jure Rei vel qualitate Personarum Ecclesiasticarum judicio subjiciantur, edisserui. Submitto hos meos conatus benevolo Lectoris Examini, & ut DEUS Rempublicam nostram sartam tectamque servet, ardentem precor.

C A P. I.

De

Laici foro Ecclesiastico in genere.

§. I.

Dividi Jure Canonico homines in Clericos & Laicos satis notum est. Quinam illi sint, in nostra Dissertat. c. 1. §. 1. De foro Clerici seculari tradidimus; hi dicuntur a λαός *Lehen*, profani, populares, sacris non initiati: λαός enim græce, dicit Hieronymus c. 7. §. 1. XII. qu. 1. est populus latine. Estque iis concessum uxorem ducere, terram colere, temporalia possidere, inter virum & virum judicare, causas agere, oblationes super altari apponere decimasque reddere. Quæ verba plane omnia repetit Lancellotus pr. J. Jur. Can. de Jure Person. Vocantur alias mundani L. 55. §. 1. C. d. Episcop. & Cler. it. seculari conversationi dediti. L. 56. pr. C. Eodem. Appellantur etiam Idiota: 1. Cor. 14. v. 16. ex versione quidem B. Lutheri, quod dictum repetit Sacratissimus Imperator in Nov. 137. C. 6. qui tamen, in Ordine Laicorum, idiotas existere, saltem asserit in Nov. 6. c. 1. §. 2. Sub hac appellatione vero comprehenduntur & ipsi Imperatores ac Reges, uti luculenter apparet ex c. 25. 31. X. d. Decim. Docere Jus Civile in Fran-

Francia, ab Honorio III. Papa interdictum ipsis fuit per *c. 28. X. d. Privileg. & Excess.* nec non disputare de rebus divinis, non minus ac etiam Clericis, sub gravi poena, qua de Jure Civili est arbitraria. *L. 4. C. d. Summ. Trinit.* De Jure Canonico est excommunicatio *c. 2. §. Inhibemus i. de Hæret. in 6to.* Suntque juxta Canonistarum opinionem Papæ ejusque Clero indistincte subjecti, nec cuiquam licet judicare de istius judicio, in quacunq; causa istud etiam interponat sive publica, sive privata. *juxta c. 17. pr. IX qv. 3.* neque ullus redarguere præsumat Summum istum Pontificem, etiam si innumera- biles populos catervatim secum ducat in gehennam, *c. 6. Dist. 40.* Hinc illum audire Deum testatur *c. 7. Dist. 96. & c. 41. pr. XI. qv. 1.* ut plures alios ejusmodi flosculos silentio prætere- am. Illud autem satis patere videtur, utrumque nomen & *Clericorum & Laicorum*, factum Cleri pãpalis arguere, nam nascentis Christianismi temporibus, fideles omnes dictos esse Clericos, etiam Francisc. de Roy *J. J. C. l. 1. tit. 8. §. 3.* fatetur ac ex Menzero in *Exeg. August. Confess. art. 14. p. 640.* notat B. Ziegl. in *not. ad Roy J. J. C. l. 1. tit. 9. §. 1.* *Tredecim- es vocabulum κληρὸς inveniri in novo testamento, nec tamen ullibi solis tribui personis ecclesiasticis.* Nobis interim, re- mota ambitione & contentu, terminis receptis uti licebit.

§. II.

Alterum nostræ rubricæ verbum est *fori*, cujus & Ety- mologiam & Homonymiam & Synonymiam §. 2. *differtatio- nis prioris* inseruimus, sumimusque illud pro loco judicio- rum tam voluntariæ, quam contentiosæ, Jurisdictionis, *vor die Gerichts- Stelle.* Hæc autem fori suppositio ita est intelligenda, ut *subjectionem subalternam*, ob quam quis, certo in loco, actionibus aliisque remediis forensibus pul- sari potest, ei innexam simul existimemus.

§. III.

Pergimus igitur ad tertium terminum, *Ecclesiastici.* Et descendit iste a vocabulo Ecclesiæ, quia Ecclesia quasi

præsides isti iudicio. Hic vero quaestio praeliminaris decidenda venit, *an Ecclesia, qua talis, jurisdictionem habeat atque iudicium?* Circa quam illud primo observandum, per Ecclesiam hic non tam intelligi cœtum hominum, cultus divini gratia consociatum, quam potius personas Ecclesiasticas, seu Clerum, quemadmodum sensu pontificio, per Ecclesiam etiam intelligitur solus Prælatus vel Episcopus norante Gothofred. de Jena *de S Ct. Maced. Sect. 4. aph. 11. n. 3.* Deinde antequam, quid mihi videatur, ostendam, breviter quid, circa illam quaestionem, ex diversis hypothœsibus, dici possit vel soleat, indicabo.

§. IV.

Præter alios igitur, in primis B. Ziegler. *de Superintendent: c. 8. 16.* pluribus contendit, Ecclesiam ipsam, nullam omnino habere jurisdictionem, proprie ita dictam, nam, ut verba *d. c. 16. §. 1.* fluunt, *Jurisdictio est de causa cognoscendi, judicandi, judicatiq; exequendi potestas, adeo, ut non in sola cognitione, sed etiam executione, que potestatem coactivam conjunctam habet, consistat. Talis autem potestas Ecclesie, a fundatore suo Christo, nullibi concessa legitur. Omnis ejus occupatio versatur in conversione hominis ad salutem æternam, que, quia mere spiritualis est, non aliis, nisi mediis spiritualibus obtineri poterit. Siquidem anima, ut proprium subjectum doctrinæ Evangelicæ, interno solum, non externo, movetur principio. Atque inde sequitur, Ecclesiam jure divino, & per naturam suam, neque territorium habere, neque jus gladii, neque jus fori contentiosi, neque proinde jurisdictionem, aut coercendi potestatem. Atque illa sententia, ex ipso jure Canonico quodammodo etiam stabiliri possidetur. Illo enim, secularibus se immiscere negotiis, Clericis plane prohibitum fuit per *tot. tit. Decret. ne Cler. secul. negot. se immisc.* ut videtur ex D. Pauli dicto: *nemo militans Deo, implicet se negotiis secularibus*, quod & Concilium Lateranense ac Tridentinum approbavere, certis conceptis hac*

hac de re Canonibus, prout Zypæus *Tract. Iudex, testatur l. i. c. 37.* Neque his nunc obstabunt, vel circa disciplinam ac bonum ordinem conservandum disponendi aliqua potestas, Ecclesiæ concessa, vel judicia Ecclesiastica, jamdiu instituta: Hæc namque sunt externa, ac ex concessione vel conniventia Politici Magistratus dependent; Alias enim, si judicia ecclesiastica de necessitate & substantia Ecclesiæ essent, non potuisset hæc subsistere sub magistratibus ethnicis, qui talia judicia, qualia sub Imperatoribus christianis invaluerunt, ipsi non indulgere. Ipsa denique brachii secularis imploratio, de qua passim in jure Canonico agitur, istam responsionem amplius corroborat.

S. V.

Qui vero Jurisdictionem Clero competentem adstruere conantur, producant istam, ut Zypæus *d. Jurisd. L. 2. c. 86.* & Carleval. *de judic. T. 1. D. 2. n. 398* a Christo, qui cum supremus sit in hoc terrarum orbe, cum Patre suo & Spiritu Sancto, necesse etiam esse ut istius vicarius, nempe Papa, & ab hoc descendens Clerus, curam debeat gerere justitiæ, sique forsitan P. P. velint aliquem suppressere, denegantes ipsi Justitiam ad Papam dari Appellationem tanquam ad Deum, omnium in omnibus malis tutissimum asyllum, quo etiam tendit *c. 10. Dist. 96.* Sed quomodo superioritatem Canonistæ asserere poterunt judicio ecclesiastico, cum, disputando κατ' ἀνθρώπων, imploratio brachii secularis subjectionem quandam designare videatur? Negant hoc quidem illi, dicentes, secularem magistratum præcise illud concedere teneri, imo ad illud concedendum cogi posse, per textus *C. 4. X. d. majoritate & obedientia. C. 2. X. eodem. C. 26. Caus. 23. qv. 5. C. 9. §. fin. X. d. Heret. C. 13. §. moneantur 3. X. eodem.* Sed his eadem probabilitate regeri potest, illum magistratum esse inferiorem altero, cujus auxilium implorat; Accedit, quod magistratus secularis brachium Ecclesiastico non teneatur præstare, nisi juste invocetur, ideo-

ideoque illum summariam causæ cognitionem adhibere posse, antequam illud concedatur, quia scilicet in executionibus faciendis, Judex secularis potius debet servare suam consuetudinem, quam præceptum Ecclesiastici de executione sine causæ cognitione facienda. Et hinc non debet exequi sententiam Ecclesiastici, si forsitan nullitas processus appareat ex Actis e. g. altera parte non audita, pro ut Cardinal. Tusch. multis probat *lit. I. Concl. 430.*

§. VI.

Eandem cum prioribus inflat tibiam Marta *d. Jurisdict. P. 1. c. 17. n. 24.* quando hanc potestatis ecclesiasticæ exhibet definitionem: *Est potestas spiritalis supernaturalis, data Petro & successoribus ejus a Christo ad regendum & dirigendum eam directe in supernaturalibus quoad finem supernaturalem supremum, & ultimum per rationem naturalem, que directe solum amplectitur supernaturalia, indirecte vero, sive in ordine ad supernaturalia amplectitur etiam animalia naturalia, quatenus sunt necessaria ad consecutionem finis supernaturalis ob quem sunt instituta.* Exercebatur vero hæc olim ab Episcopis, unde dicebatur communiter Episcopalis Audientia *t. t. C. de Episcop. Audient.* quod etiam hodie adhuc fit apud Status Pontificiæ religioni addictos per concessionem Papæ. Neque tamen omni tempore Episcopalis audientia tam amplam potestatem notavit. Prætensæ interim illius potestatis amplitudo occasionem præbet, multis de ea conficiendis voluminibus, qualia congestit Barbosa de *Potestate ac Offic. Episcop.* Ejusque signum in Archiepiscopo Metropolitano est pallium per *cap. 1. X. d. autor. & us. pall.* Joh. Dartis *Tract. de Benef. Sect. I. cap. 3. p. 15. Col. 2. lit. A. seqq.*

§. VII.

Sed posito, Papæ competere Jurisdictionem in spiritalibus, an largiendum vero erit propterea, illum talem etiam habere in secularibus? Et sane si evolvamus Canonistas, Pontificiæque religioni addictos D. D. nullum erit circa

circa hanc questionem dubium. Pontifex namque Roma-
 nus tanquam Vicarius Christi & caput Ecclesie visibile,
 omnes sub se habet homines, Imperatores sive sint, sive
 Reges, Electores sive Principes, Nobiles sive Plebeji, adeo,
 ut de necessitate salutis aeternae sit, sub Papa esse potestate,
 juxta Mart. *d. Jurisd. P. I. c. 11.* Imo dependent ipsi Impera-
 tores a Pontificibus, juxta Mart. *c. I. P. l. c. 18.* quibus tenen-
 tur praestare homagium. Et quanquam citatus Mart. *c. 17.*
 multas rationes afferat, quibus directo non competere Pa-
 pae temporalem potestatem videtur evinci, ad illas tamen
c. 25. latius respondet. Quid etiam est denunciationis ju-
 dicium aliud, de quo *vid. Mart. P. 3. c. 8.* quam modus tra-
 hendi omnes causas ad se, sub praetextu cognitionis de per-
 fectione in peccato? Et hanc potestatem temporalem
 Cardinalis Bellarminus firmiter asseruit, praeter alios Docto-
 res, teste Zypaeo *d. Jurid. L. 1. c. 20.* Neque obstat, ex his qui-
 dem hypothesebus, quod Laicis nulla competat potestas in
 spiritualibus; Christin, *Vol. V. d. 222. n. 24.* seqq. adeoque
 nec Clericis in temporalibus aliqua afferenda videatur,
 Carleval. *T. 1. D. 2. n. 1120.* Nam hos similesque dubiorum
 nodos gladio velut Alexandri dissecat Bonifacius VIII. *l. m. c. 1.*
Extravag. commun. de Majorit. & Obed. Ubi, si deviat, in-
quit, terrena potestas, judicatur a potestate spirituali, sed si
deviat spiritualis minor, a superiori; si vero suprema, a solo
Deo, non ab homine poterit judicari; testante Apostolo; spi-
ritualis homo judicat omnia, ipse autem a nemine judica-
tur. Nam ex his non tantum inter Laicos & Clericos, di-
 sparitatis ratio luculenter, si Diis placet, elucet; sed & con-
 stat, Potestatem Clericorum in temporalibus esse aliquam,
 & quidem non exiguam. cit. Zypaeus *d. Jurisd. L. 1. c. 5. n. 11*
 §. VIII.

Aliquando moderatius philosophari videntur juris
 Canonici autores & interpretes, quando Laicorum causas
 Cleri judicio regulariter non subesse tradunt *cap. 10. in X. de*
for.

for. comp. Lancellot. *J. J. Cl. 3. tit. 2. §. 3.* Sed quam parum id observatum fuerit, & quibus artibus Clerici Laicos ad sua traxerint judicia, ex Historiarum scriptoribus partim, partim ex experientia patet, vid. *Dr. Ziegl. ad diet. §. 3.* Lancell. *v. Non autem Ecclesiasticus.* item *c. 8. X. d. for. comp. Stryck. Disp. de Potestate Clericorum in secularibus cap. 1. §. 21.* In specie crimina, a Laicis commissa, indistincte ad forum suum & censuras trahere, deque illis cognitionem institueré non dubitarunt. In temperandis istis excessibus, superiore tempore ex quorundam Theologorum sententia distinguui coeperunt crimina, in ecclesiastica & secularia. Illa in admittis directe contra fidem & Sacramenta constituta fuerunt, hæc in iis, quæ jure gentium aut civili sunt vetita. Illorum coercitio Episcopis asserta fuit. Sed in secularibus porro distinctum fuit, utrum de jure ageretur & peccato opinionis vel erroris, uti vocant, cum scilicet quis dubitat, utrum ad, quod committit, peccatum sit, & talis cognitio ad forum ecclesiasticum relata fuit. An vero ageretur de facto, seu peccato, ut vocant, vendicationis, cum quis ipso facto crimen committit. Et hujus coercitio magistratui seculari relicta fuit, prout hæc ex Petro de Marca, *de concord. Saecul. & Imper. l. 2. c. 3. n. 7.* tradit Ziegler. ad *Lancell. d. l. 3. §. 3.* Sed ista retulisse sufficiat, nam ea illiusque generis alia solide componere, desperatus labor fuerit. Breviter potius, quid de controversa Ecclesie jurisdictione mihi videatur, nunc ostendam. Nimirum Ecclesia, quæ talis, nullam habet jurisdictionem, quin quemlibet in doctrina Ziegleri & relata, iterum accipitur. Si vero illa in statu naturali existat, quæ jurisdictione signibusque juribus gaudet, sed non ut Ecclesia, verum ut coetus sui juris sive Respublica, id quod in casu nostro observari agnoscit. *B. Brimmeris. De hinc peccato agitur, si sit in statu doctr. hoc tamen specimen negat, si pure, si naves aliquam in deser-*

for.

B

1056

tam insulam datam, in ingressu dissolvatur, & populus ille
 christianus nullum haberet Ministrum verbi, per quem sacra
 administrari possint, posse eo casu, eum eorum ex suo numero
 eligere personam, cui docendi & Sacramenta administrandi jus
 competat, & promissis precibus ita ordinare, ut pro persona
 ecclesiastica haberi debeat, nec opus habeat postea nova ordi-
 natione. Nam quae de vocazione & ordinatione personarum
 ecclesiasticarum in jure ecclesiastico traduntur, ad hunc casum
 necessitatis, ubi solo jure naturali Persona sacris constituenda,
 non pertinent. Haecenus ille add. c. 36. Dist. 4. de consecrat.

§. X.

Quodsi Ecclesia in statu civili toleretur quidem, ejus
 tamen curam sibi non asserat Imperans, tum idem ferre,
 quod in casu praecedente, dicendum est, nam neglectum a
 Republica jus Ecclesiae velut acerescit, ac illa quodammodo
 sui juris constituitur, vid. Brunnem. *J. E. l. i. c. 51. §. 7.* At
 que tali conditione fuit, primitiva Ecclesia Apostolica Act.
 XV, 6. a qua adeo ad Ecclesiam in genere, aut alio in sta-
 tu spectatam, male argumentum ducitur. Quodsi deni-
 que Ecclesia in statu civili existat, ac Republica curam Sa-
 crorum sibi vendicet, tum haec illi, vel ejus Ministris sive
 Clero, prout visum fuit, aliquam jurisdictionem tribuere
 potest, quae adeo, quanta quanta est, a Republica ac Imperio
 civili tota dependet. Breviter igitur: *Ecclesiae jurisdictio,*
est vel ab ejus autonomia, vel a Republica conventia aut
concessione. Quae hic prolixè obmoliuntur Pontifici, quasi
 scilicet Ecclesia, vel potius Clerus, propriam habeat juris-
 dictionem, a Civitate non dependentem, sed a Papa Ro-
 mano potius oriendam, illa omnia in praetensum Vicaria-
 tum divinum resolvuntur, hic vero cum sit merum com-
 mentum, non tantum sine verbo Dei, sed & contra illud,
 radioribus Seculis callide & malitiose effectum, ideo eo ne-
 gato, omnia, quae magno conatu inde repetuntur conse-
 cratoria, ultro ruunt. Artes vero, quibus hierotyranis illa

fit introducta, jam tradere, extra institutum, imo nec alias præcise opus erit, cum ad victoriam nobis nuda negatio sufficiat, quamdiu tam enorme imperium Pontificii solide non probant.

S. XI.

In Anglia iisdem cum Pontificiis prope argumentis fulcire conantur Episcopi suam potestatem. Quam in rem nota est controversia, cujus præcipuos Autores etiam laudant B. Ziegler. *de Superintendent. c. 2. §. 20.* D. Stryck. *in not. ad Brunnum. J. E. L. i. c. 6. membr. 11. §. 1.* Pro Episcopis quoque ante aliquot annos calamum strinxit scriptor Anglus, George Davyson in *sua Legum Origine* sive libro, quem Anno 1694 sub Tit. *A Treatise of the Origin of Laws, and their obliging Power*, Londini edidit; Ille ex duobus maxime fontibus vim atque originem jurisdictionis Episcoporum derivat. Alter horum est, quod Episcopi officium post plantatam Ecclesiam sit geminum; unum, gregem sibi concreditum verbo & sacramentis pascere, alterum, eundem prudenter gubernare, quo inter cætera, omnium propemodum veterum consensu, Jurisdictio illa forensis quoque spectet, ut scilicet officii illius duplicis, juriumque illi conjunctorum virtute, Episcopi verbum Dei pure doceri & sacramenta rite administrari per Diaconos suos probe provideant, & præterea disciplinam Ecclesiasticam, perinde ac Leges omnes divinas aliasque justas, ipso facto servari, neque has petulantè violari, curent, quæ postmodum S. Scripturæ auctoritate sustinet confirmare.

Sic luculentum extare in libro *Genescos c. 14.* testimonium existimat, quando dicitur: 1) Melchisedechum non sacerdotem solum Dei altissimi, sed & Regem fuisse, atque ita germinam potestatem. Jurisdictionemque in manu sua habuisse. 2) pergit de Eleazaro (non autem uti ipse, forte ex sphalmate habet, Aarone) summo populi sacerdote Num. 27. le-

gi, cum in causis mere civilibus & speciatim hereditariis, iudicium exercuisse, eundemque cum Mose Palestinam inter populum Israeliticum divisisse. Num. 32. 34. aliisque locis id testantibus. Confirmari etiam posse ulterius censer, eandem forensam sacerdotis olim summi potestatem, ex illo Deuter. c. 17. v. 8. seqq. testimonio, ubi contentiones inter sanguinem & sanguinem, inter dominum & dominum, tum ad sacerdotem, tum ad iudicem civilem deferri jubeantur. Atque inde factum esse amplius contendit, ut eandem potestatem Samuel, Eli, Ezra, Nehemias & omnes, qui sacerdotis & prophetae officio una in veteri foedere functi essent, exercuerint. In novo testamento Apostolum Paulum, dicit Dawsonius, Timotheo, Ephesi Episcopo, inter caetera injunxisse, ut adversus presbyterum accusationem nullam, nisi coram duobus, vel tribus testibus recipiat 1. Tim. 5. 19. ubi duo ista verba, *accusationes & testium*, meram jurisdictionem Civilem innuere commonet. Et ad Corinthios eundem D. Apostolum 1. Cor. 6. v. 1. 3. scripsisse, ait, ut si contentiones quaedam inter fratres Christianos exoriantur, haec non ad infidelium tribunal deferantur, sed per viros quosdam pios & rerum intelligentes, i. e. Sacerdotes & Seniores, tanquam prudentiores, componantur. Hinc recte & sapienter pronunciaisse existimat Archi-Episcopum *Wbigift* in admonitione sua p. 269. *Why a Bishop may not have such an office as is profitable, to encrease Godliness, and punish Ungodlin es, i hear as yet no reason id est, Cur Episcopus ejusmodi officium sustinere non possit, vel debeat, quod ad promovendam pietatem, & impietatem coercendam sit idoneum, ego quidem nullam hactenus rationem sat sufficientem percepi.*

§. XIII.

Alter Jurisdictionis Episcopalis in Anglia, ex sententia Dawsonii, fons est, quod Episcopi Angliae, Procerum Regni dignitate perpetuo fulgeant, idcirco primum inter Regni Ordines, quando comitia celebrantur, locum

ornent, hincque amplius per *Baroniam*, ut vocant, potestatem absolutam LL. quasvis fanciendi & abrogandi vel immutandi, teneant, non minus quoque feuda sua, Domini-umque in iis utile, veluti *Barons of the Realm* s. Regni Barones immediati, Regum auctoritate possideant. *vid. ipf. Davvson. Origin. of Laws L. VI. c. 7. §. 4. 5. p. m. 124. seqq.*

§. XV.

Est quid ad hæc respondendum sit, nunc etiam paucis videbimus, non ea quidem intentione, ut formam Regiminis Anglici impugnemus, sed ut saltem ostendamus, nullam subesse rationem validam, ob quam Episcopis potestas aliqua, a Republica non dependens, ac immutabili jure divino constituta, more Pontificiorum, tribui debeat. Quod enim primum *Dawsonii* attinet argumentum, geminum & duplex esse officium Episcopi, non video sane, quomodo probari possit, ad alterutrum & externam Ecclesiæ gubernationem pertinere, ac sub hac jurisdictionem aliquam comprehendere: Cum Christus expresse *Luc. 22. v. 25.* intimaverit Apostolis suis, *ipsis Regio more dominari, & beneficos appellari Dominos, non esse concessum.* Item D. Petrus 1. *Epist. 5. v. 2. 3.* admonet Episcopos: *Pascite Dei gregem, qui penes vos est, non ut dominantes.* Licet vero hæc dicta non impediant, quo minus Episcopis ab Imperio civili aliqua potestas concedi queat, satis tamen evincunt, jure divino immutabili, propriam aliquam & independentem ipsis non esse concessam. Quod 2) de Melchisede cho affertur, quaestio omnino adhuc decidenda est, an tanquam sacerdos, an vero tanquam Rex Jurisdictionem exercuerit? Non enim negandum videtur, quin duplex ista functio in una eademque Persona concurrere possit, & aliquando revera concurrerit, etsi de munerum illorum compatibilitate alias non eadem omnium sit sententia v. Dn. Stryck. *in not. ad Brunnem. J. E. l. 1. c. 7. §. 4.* Quamdiu autem probatum non est, Melchisedechum

dehum ut sacerdotem exercuisse jurisdictionem; tamdiu pro potestate Episcopali nihil inde evinci potest, nec fas erit, ea, quae ut Rex illi perēgit, ad qualitatem Clericalem referre. At nunc taceam, quosdam per Melchisedechum non hominem, sed Messiam, intelligere, cum *melech* notet Regem, *sedec* iustitiam, *Salem* pacem, adeoque Rex iustitiae & pacis, id est, Messias eo nomine significetur v. *P. Cunei de Republ. Ebraeorum l. 3. c. 3.* Sed de hoc periti amplius videant. Quantum ad tertium Davysonii argumentum, legimus quidem de Eleazare, illum cum Mose, Palaestinam divisisse, sed num propterea Judex fuit? Et posito iudicium exercuisse, Lex erat eo tempore data forensis; Israëlitas ut tantummodo obligaret, non coeteras gentes, & Deus praeterea eo tempore erat adhuc Rex atque Supremus populi Judaici Judex, qui Ceremonialem condiderat legem, ne quis intraret in Sanctissimum praeter Sacerdotem summum. Orto igitur circa legem forensis, quae nimis concisa erat, dubio, ejus explicationem & argumentum a divino Legislatore petere necessum erat. Hic vero cum in Sanctissimo, ad quod, virtute legis ceremonialis, soli Sacerdoti summo aditus patebat, per visiones sententiam saepe declararet, igitur ii, qui Numinis divini responso in casu aliquo dubio egebant, ad Sacerdotes recurrere tenebantur, quo ipso summa rerum ad ipsos delata est, quod etiam ex *Deuter. 17. v. 8.* satis luculenter apparet; ab Ecclesia igitur & Republica judaica, a Deo immediate gubernata, ad alias ecclesias & civitates, male ducitur argumentum. 4) quod Exempla Sacerdotum & Prophetarum, attinet, qui jurisdictionem exercuerunt, utraque responsio praecedens, secunda & tertia rationi opposita, hic etiam locum habere videtur. Nempe illos non ut sacerdotes jus illud exercuisse, ac Theocratiae Judaicae, aliarumque Rerum publicarum, disparem esse rationem.

§. XVI. *Augumentum ex novo Testamento, & quidem ex 1. Tim. 5. 19. defunctum facile eliditur, nam Paulus Timotheum saltem admonet, ne nimis credulus sit, ac cuivis rumusculo de Seniore forsitán increbrescenti, fidem statim habeat, sed potius de facti veritate, receptis testibus, sit sollicitus, non tam ut Judex, quam potius ut arbitrator; Imo si etiam quoad regimen Ecclesiasticum primitivæ Ecclesiæ Doctoribus aliqua Jurisdíctio competierit, quare tamen ab iis ad hodiernos Episcopos argumentari non liceat, §. 10. ostensum est. Multo minus obstat 1. Cor. 6. v. 1. 2. cum Apostolus Christianos solum hortetur, ne coram Magistratu ethnico temere litigent, sed ut potius ortas controversiás amicabili compositione coram arbitris expediant, ne secus faciendo religionem christianam ludibrio & contemptui Gentilium exponant, quasi Christiani commendatum doctrina amorem facto ipso refellerent. Ex quibus adeo Episcopalis aliqua Jurisdíctio minime sequitur, cum arbitris ne modica quidem coercitio competat, sine qua tamen Jurisdíctio nulla est L. f. §. 1. τ. d. Off. Ej. cui mand. Jurisd. Non itaque bene & sapienter intuitu juris divini pronunciauit Whitgift, nam omnino multa obstant, quo minus Jurisdíctio eo jure Episcopis tribuenda sit. add. Brunnem. J. E. l. 1. c. 2. §. 4. seqq.*

§. XVII.

Quod si autem tales supponamus Episcopos, quales sunt in Anglia, qui feuda possident, adeoque secularem personam quasi representant, tales, inquam, qui vix ter quaterve per annum coram concione verba faciunt, qui tot habent Cancellarios, Consiliarios &c. Juris Doctores & periti qui omnes esse debent, largior facile, illos habere posse Jurisdíctionem, non vero vi officii sui Sacerdotalis, sed ex Concessione Regis, quem pro superiore in sacris recognoscunt, prout testatur Davysonius L. 6. c. 6. n. 1. p. m. 112.

that the Pope neither of right had, nor ought to have any Jurisdiction herein England, but that the King in all Causes, as well Sacred as Civil, was supreme Head and Governor; and that no National nor Provincial Synod was to be called without his Rescript, nor any thing there determined to have the form of Law without his Assent. Et Canones Angliæ Ecclesiastici Anno 1603. sub Rege Jacobo promulgati, quos refert Bentheimius quoque in *Engl. Kirchen-Staat* p. 394. Can. 1. verb. *Sed auctoritatem Regiam in regna sua Angliæ, Scotia & Hiberniæ, ac reliqua ipsius dominia & territoria proxime secundum Deum primam esse & supremam, cui omnes eorundem regionum tum incolæ quam indigenæ fidem omnem, & obedientiam supra aliam quamcunque in terris potestatem Loge divina tenentur exhibere.* Et in Can. 2. Excommunicationis pœna in illos statuitur, qui contra faciunt. Ex quibus facile liquet, quare alter fons, ex quo potestatem Episcopalem Dawsonius derivat, ulro velut exarescat. Nam id saltem ostenditur, quod Episcopi Anglici habeant jurisdictionem, non vero, quod ex instituto divino, cum potius res ipsa satis demonstrat, illa omnia ex papatu descendere, adeoque ad instituta humana pertinere. Neque tamen hoc nomine Regimen Episcopale reprehendi debet, cum non omnia, quæ ex papatu superant, inapprobanda sint, quemadmodum etiam dissidia bellaque interna, quæ sane plus vice simplici Angliæ perquam funesta acciderunt, Regimini illi imputari non possunt. Sed nec e contrario ingenua veritatis inquisitio Angliæ, cui sane nostra Patria, nostra Germania ac tota Europa plurimum debent, venerationi, vel Episcoporum Anglicorum existimationi quicquam detrahit, cum his, imprimis vero quibus sub incomparabili Regina vivere datum est, satis liceat esse felicibus, quamvis potestatem suam Republicæ in acceptis ferre debeant.

§. XVIII.

Sed ut ad Originem Judicii Ecclesiastici in Germania,

C

pra-

præcipue quoad Laicos, propius accedamus, constat sane,
 quod sub Regibus Francicis & Germanicis, uti Graviones se-
 cularem, ita Episcopi jurisdictionem ecclesiasticam, tam in
 Clericos, quam Laicos exercuerint. Ita Lehmann *in Chron.*
Spir. l. 2. c. 18. docet: Demnach die teutschen Könige zu
 studieren angefangen, und die Geistlichen an Geschicklig-
 keit und Erfahrung zugenommen, daß sie der Kirchen
 Regierung gleichfals nach der Römer weltlichen Ver-
 waltung reguliret und angestellet, und in welchen Städ-
 ten die Obristen oder Grafen Hof gehalten, in deren
 jeder ist auch ein Bischoff gesessen, welchem, im ganzen
 Gau die Kirchen, und was denenselben zugehörig, zu
 verwalten zugestanden, & paulo post: Städte hat man
 geheissen, eine große Gemeine, in welcher sambt den
 ganzen Gau, ein Bischoff und ein Graf, im Nahmen,
 und von wegen eines teutschen Königes und des Reichs,
 geistliche und weltliche Obrigkeit verwalte. Ex quibus,
 ut hoc obiter admonēam, etiam apparet, Lehmannum fuis-
 se in ea sententia, quasi Comitum & Episcoporum Jurisdi-
 ctio, iisdem limitibus fuerit circumscripta, quod probare
 quoque videtur Dn. Coccejus *in J. P. P. c. 18. §. 36.* Sed idem
 Lehmann *d. h. l. 4. c. 9.* aliter sentit: Das Bisthum Spey-
 er, inquit, und dessen geistliche Jurisdiction, hat sich vor
 Alters viel weiter erstreckt, denn der Speyergau, denn
 der Pagus oder Gau, samt allen zugehörigen Städten,
 Flecken und Dörffern, ist ganz disseit Rheins gelegen,
 des Bisthums Vormäsigkeit und Gerichtskeit be-
 greiff nicht allein den Speyergau, sondern jenseit
 Rheins, eine große Revier vieler eigenthümlichen
 Städte, Flecken, Schloffer, Dörffer, Weiden und
 Wässer, und hat die Verwaltung des Bischofflichen
 Amtes, über die ganze Margggraffschaft Baaden, item
 das Herzogthum Würtemberg zum Theil gereicht,
 und am Bisthum Costantz und Würzburg getwendt.

Atque

Atque hæc ultima sententia altera est probabilior; licet hæc
 in re quemvis suo sensu abundare, facile patiar. *§. XIX.*
 In primis vero Sacerdotes in vitiosos Christianorum
 mores, pœnis Canonicis animadverterunt, inter quas ex-
 communicatio præcipue fuit, cujus maximus illis temporis
 effectus erat. Sic namque in Capitulari Ansegisi capi-
 tul. 42. l. 5. legitur: *Ut sciatis, qualis sit modus istius excom-
 municationis: in Ecclesiam non debet intrare, nec cum ulla
 Christiano cibum, vel potum sumere, nec ejus munera quis-
 quam accipere debet, nec ei osculum porrigere, nec ei oratione
 se jungere, nec salutare, antequam ab Episcopo suo sit reconci-
 liatus.* v. Conring. de judic. Reipubl. german. §. 30. ex quibus
 apparet, quantopere papatus jam tum disciplinam ecclesia-
 sticam corruperit. Successu temporis Laicorum causæ pro-
 miscue ad Episcopos fuerunt devolutæ, v. Conring. d. dissert.
 §. 34. ab initio, uti videtur, fere ex compromisso, propter
 sanctimoniam & integritatis opinionem, ut censet Monzambano
 de Stat. Imper. german. t. 5. §. 14. Cum igitur tam
 multa & varia fuerint Episcopali judicio commissa, inde
 manifestum est, longe illud Comitum judicio præstitisse,
 cum multitudine negotiorum, tum autoritate & dignitate.
 Nullo autem Reipublica bono, vel certe perexiguo, multa
 horum ita esse constituta, docuit eventus: Episcopis quam
 multis in tyrannis prope degenerantibus, & dum alienis
 incumbunt curis, sui quod erat muneris, negligentibus,
 summo Ecclesiæ Germanicæ damno, quæ verissima Conringii
 est episcipalis d. §. 34.

§. XX.

Sicut autem in causis Episcopalibus paulatim ad Pon-
 tificem Romanum provocaciones fieri cœperunt, renitenti-
 bus tamen isti mori Regibus Germanicis v. Conring. d. dis-
 sert. §. 33. ita quæ Ordini Ecclesiastico in Laicos olim com-
 petiit jurisdictio, multum etiam a pristina consuetudine de-

generavit. Cum enim olim secundum germanos antiquæ Ecclesiæ Canones causa spiritalis Laicorum, in singulis provinciis, per Sacerdotes & Episcopos vel Archiepiscopos deciderentur, post plurimæ earum ex his regionibus Romanam sunt tractæ. Hinc excommunicationum & Interdictorum fulmina Papalia Germaniæ non minus, quam aliis Regnis per sunt facta familiaria. Difertim multas controversias, unde nimirum plus lucri vel auctoritatis captari poterat, Episcopali judicio subductas, suo foro Papæ reservarunt. Ad hoc hæreticæ pravitate inquisitione, uti vocant, in Dominicanos Monachos translata, rem maximi momenti itidem Episcoporum judicio Papæ subtraxerunt, quam in rem plures Principum Germanicorum auditæ olim sunt querelæ, quæ omnia plenius prosequitur Conring. *de judic. German. §. 77. seqq.* Sic igitur sensim jurisdictio Ecclesiastica a Republica avelli, ac infans illud extra civitates Christianas constitutum ejus principium, etiam Germaniæ intuitu, magis magisque stabiliri coepit.

§. XXI.

Tandem tamen cum aliæ Respublicæ, tum magna quoque Germaniæ pars, intolerabile illud jugum excefferunt, ac jus Sacrorum, ab injusto Usurpatore vindicarunt. Quo ipso adeo ad eam illud rediit conditionem, in qua, juxta saniora principia politica, esse debet. In specie igitur Principibus aliisque Statibus Germaniæ Protestantibus vigore Superioritatis Territorialis, *Krafft habender Hohen Landes Obrigkeit*, Jus Sacrorum etique innexa jurisdictio Ecclesiastica competit v. Reinking. *de Regim. Sec. & Eccles. l. r. clas. 5. c. 4. n. 228. l. 3. class. 1. c. 10. n. 2.* Carpz. *Jurisp. Confist. l. 1. D. 3. n. 21. Mev. p. 2. D. 305.* hinc tritum illud enatum esse Carpz. *et h. m. 7. centes. Cujus est regio, ejusdem est religio*, de quo peculiaris extat dissertatio Dn. D. Rechenbergii *in Vol. Dissert. p. 2. n. 21.* Sicut autem Superioritas Territorialis sensim Statibus Imperii acquisita est, ita quoque Jus Sacrorum

rum iis, velut non sentientibus, accrevit, donec Transactione Passaviae, & subsequente Pacificatione Religiosa, postea vero Pace Westphalica plenius omnis illa res fuerit definita. Censetur autem istis conventionibus Jus Sacrorum Statibus Protestantibus non tam *datum*, quam potius *restitutum*. v. Reinking. *l. 3. class. 1. c. 10. n. 3.* Dn. a Seckendorf *de Stat. P. P. German. p. 2. c. 11. n. 1. seqq.* Brunnem. *J. E. l. 1. c. 2. §. 9.* sed de hoc non valde contendendum videtur, cum utrumque suo modo verum sit. Est hoc Jus Statibus *restitutum*, postquam ab injusto possessore fuit vindicatum; sed ab ipsa Republica tamen plenius etiam ipsis *datum est concessum & datum*. Id magis in hac disquisitione cavendum, ne a Pontifice Jus illud reperamus: ista enim docendi ratio confessionem juris Pontificii involvit, legitimam vero ejus in Status Protestantes translationem probare nequit, cum in conventiones religiosas Pontifex nunquam consenserit.

§. XXII.

Nihil autem Jura sacrorum sive Episcopalia, ut vulgo dicuntur, cum mero & mixto Imperio commune habent, neque sub specie aliqua Jurisdictionis comprehenduntur, aut ab illa descendunt, sed tantum unice ex superioritate territoriali proveniunt, quatenus quis Status est Imperii, *R. J. d. a. 1555 §. und damit solcher Friede*, quod per rescriptum Serenissimi Elect. Sax. ad Witteberg. *f. d. 17. Maij Anno 1620* ulterius probat Carpzovius in *citata def. 3.* Duplicem igitur Personam quasi representare hodie nostros P. P. vulgo etiam existimant. Sed ista docendi ratio incongrua censeri debet, cum a Pontifice ac Clero papali Jus Sacrorum repetat, quæ tamen translatio nunquam solide probari potest. Ne sententiæ meæ desit autoritas, lubet adijcere verba Kulpisii in *comment. ad Monzamb. p. 2. c. 5. §. 12. p. 98.* *Id certum est, Ordinum Protestantium conditionem heic meliorem esse, quam Pontificiorum, cum illi sua propria autoritate res Ecclesiæ curant, ubi hi a Pontifice Romano ejusque*

constitutis Episcopis adhuc dependent: Minus recte tamen Pro-
 testantes Principes, proterea duplicem personam, aliam ut
 Principis, aliam ut Episcopi, habere dici posse, & multum in-
 zereffe, itane an aliter loquamur, observavit Strauchius dissert.
 acad. 3. §. 36. eo nomine Bæclero laudatus, quanquam gravif-
 simos Fctos, Carpozovium, Mylerum, ipsum quoque Merivum,
 eam formulam dediscere non potuisse, deprebendamus.

§. XXIII.

Licet vero Jurisdictio Ecclesiastica, perinde ut Secu-
 laris, Imperio civili infit, attamen tam in aliis Rebuspubli-
 cis, quam in Territoriis germanicis-Protestantium, in sepa-
 ratis collegiis, utraque exerceri solet. In Anglia Judicium
 causarum ecclesiasticarum appellatur Curia Christianitatis,
 test. Thom. Schmid. de Rep. Angl. LXI. c. 11. quem allegat
 Reinking, L. 3. class. 1. c. 10. n. 9. & Carpozov. L. 1. defn. 11. n. 13.
 In Helvetia singulae urbes peculiare consistorium habent,
 constitutum partim ex certo numero Assessorum Politico-
 rum, partim Theologorum, vocaturque teste Reinking.
 d. l. n. 9. Chorgericht. Nos in nostra Germania judicia
 Ecclesiastica solemus nominare Consistoria, & habemus eo-
 rundem tria in nostra Saxonia, Dresdense, Lipsiense & Wit-
 tebergense. Et hoc constituit D. Augustus Elector. Nam
 olim IV fuisse, apparet ex Carpozov. L. 1. def. 12. n. 5. & ibi-
 dem allegatis auctoribus, nempe Lipsiense, Wittebergense,
 Misnense & Zwickaviense. Ad Lipsiense pertinent circulus Li-
 psiensis, Voigtlandicus, & Neostadiensis itemque pars Montani
 Thuringicus ad Wittebergense Circulus Electoratus, & ad
 Dresdense Misnicus & Montanus. Et quamquam hoc appelletur
 Ober-Consistorium, non tamen existimandum quis praesum-
 mat, hoc ceteris esse superius, aut a ceteris ad hoc fieri appel-
 lationem, cum contrarium observantia pariter & ipsa ord.
 Elect. Tit. Von Ober-Consistorio §. Es soll aber n. testen-
 tur. Quamobrem titulo illo ideo gaudet, quia annexum habet
 Senatum Ecclesiasticum, den Kirchen-Rath, qui jura qua-
 dam

dam negotiaque Ecclesiastica, specialiter ac immediate Serenissimo Electori reservata, tractat. Quomodo autem differant inter se Consistorium & Senatus Ecclesiasticus tradit citatus Carpzov. *L. 1. def. 12. n. 12. seqq.* Et res clara erit, si distinguamus accurate Jus Episcopale & Jus Sacrorum. Hoc circa tria potissimum versatur 1) circa divinum cultum in se spectatum, 2) circa personas cultui destinatas, & 3) circa res & bona ad cultum necessaria, prout refert Dn. Stryck. ex Comringio ad Brunnem. *J. E. L. 1. c. 6. membr. 12. §. 7. verb. Jus Episcopale.* Episcopalis vero, quam vocant, potestas, huic Juri subordinata est, & præcipue ad executionem cultus jam tum recepti spectat. Hinc Jus sacrorum apud Senatum Ecclesiasticum remanet, cætera per Consistoria expediuntur in nostra Saxoniam. Dn. Stryck. *loc. cit.*

§. XXIV.

Esti vero negandum non sit, quin Consistoria Protestantium ad exemplum judicii Episcopalis pontificii fere & recepta, & jurisdictione instructa sint, attamen ideo improbari non debent, nam sufficit, quod Jus Sacrorum a Pontifice vindicatum sit, ejus vero, aut speciatim Jurisdictionis ecclesiasticæ, exercitium cum sit arbitrarium, nihil vetat, quo minus etiam instituta papalia, in quantum visum fuerit, sequamur. Quamvis nonnullis in locis, ut Hamburgi, nulla Consistoria occurrant v. Dn. Stryck. ad Brunnem. *J. E. L. 3. c. 7. §. 2.* Receptis vero Consistoriis interesse solent, in plerorumque Protestantium P. P. terris, Theologi pariter ac Politici. Et quamquam non incongrue hoc sancitum juxta Reimking. *L. 3. Class. 1. c. 10. n. 7.* Carpzov. *L. 1. def. 11. n. 11.* non tamen propterea Theologos adhibere, esse simplicis necessitatis existimo. Aliæ enim causæ Ecclesiasticæ tantum ex Jure Canon. vel etiam Civili decidendæ, quædam certam sui definitionem habent. Sed si præter has aliæ evenerint, in quibus consilio Theologorum opus sit, poterit unus vel plures ex Theologis adhiberi, vel acta ad totum

tum aliquod collegium in Academiam quandam transmitti, ut nullum adeo dubium sit, quin Politicus alius magistratus etiam queat de Ecclesiasticis causis pronunciare, cui & integrum erit discernere, quando de necessitate sit, Theologos adhibere, prout etiam videmus, in nonnullis provinciis esse introductum, e. g. in Pomerania, juxta ejusdem Provinciae Ordinat. Eccles. p. 3. Tit. **Von Consistoriis** §. wo sich öferst. it in Ord. summi Tribunalis Wisnariensis P. 2. T. 1. §. 15. verb. **Dann Drittens**. Nihilque in contrarium facit, quod Consistoria sint Judicia Ecclesiastica. Non enim propterea sequitur, quod personæ judicantes debeant esse Ecclesiasticæ, sed sufficit, quod Episcopalia Jura exercens, hoc judicium ad decisionem causarum Ecclesiasticarum constituerit, sique opus fuerit Theologicis Judiciis, ut Theologi adhibeantur, voluerit. Uti hoc defendit Dn. Stryck. in *dissert. cit. de potestate Clericorum in Secularibus* c. 1. §. 23. & Mev. P. 4. d. 1. per tot. Quamvis in istis regionibus, ubi Theologi cum Jure Consultis simul judicium Ecclesiasticum constituunt, a recepto more non sit recedendum, sed omnino prudentissima a nostris P. P. facta constitutio, ut supra dixi, laudanda. Conf. Brunnem. L. 3. c. 2. §. 5. & Stryck ad eundem.

§. XXV.

Cum in præcedentibus Angliæ mentionem fecerim, liceat mihi, cum pace Lectorum, aliquid de modo exercendi potestatem ecclesiasticam, in celeberrima ac felici hac Insula usitato, hic inferere. In Anglia igitur ubi Ecclesiæ vel *Episcopales* sunt, vel *Presbyteriales*, singuli Episcopi Curias suas uti vocant Ecclesiasticas, *Ecclesiastical Courts*, tenent, quarum Cancellarius (quem LL. peritum esse oportet, per *Can. 127. 128. Angl. Eccl.* apud Benthem. *Engl. Kirchen Staat* p. 488.) cum Assessoribus (p. Laicis, p. Clericis) & ipsis apparitoribus a solo Episcopo dependet *conf. dict. Canonones*. Inter has Curias eminent IV. curia Ecclesiastica superior-

periores, quæ partim ab Archiepiscopi Cantuariensis potestate dependent, partim cœteras Episcoporum Curias diocesales sibi habent subjectas. Prima & superior harum vocatur *the Court for Probate of Last Wills and Testaments*, Curia Probationum ultimæ voluntatis & testamentorum. Et cum Archiepiscopus Eboracensis, (qui ab Archiepiscopo Cantuariensi in eo differt, quod hic Primas *totius Angliæ*, iste vero Primas *Angliæ*, vocetur), similem Curiam Ecclesiasticam *for Probate of Last Wills* in sua provincia teneat, nihilominus vero ultimæ voluntates & testamenta, omnium utriusque Provinciæ personarum, quæ in alia quadam Diœcesi, quam in illa, in qua mortem subeunt, bona notabilia (V libras excedentia in Diœcesibus cœteris præter Londinensem, ubi X libræ requiruntur) possident, in curia Archiepiscopi Cantuariensis sint probanda; hinc ad discrimen Curia Archiepiscopi Cantuariensis, præcipua, *the prerogative Court*, ab Anglis appellatur, cœu quidem testantur Dr. Cœcke *Instit. P. 4. c. 74.* Altera Archiepiscopi Cantuariensis Curia vocatur; *the Court of Arches*, Curia de Arcubus, atque ita cognominatur ab Ecclesia arcuata, s. *the Bow Church* Londinensi, quod in ea solennia hujus curiæ exerceri soleant. Cancellarius & Jûdex hujus curiæ *the Dean of the arches* dictus Jurisdictionem ordinariam in tredecim parochias Civitatis Londinensis, quarum caput est *Bow Church* exercet. confer. Dr. Cœcke loc. cit. & *Canon. Eccles. Angl. 9 4.* apud Bentham. *l. c. pag. 465.* Tertia Curia Archiepiscopi Cantuariensis est *the Court of Audience*, Curia Audientia, atque ejusdem Jurisdictio vel in æde D. Pauli, structura & ornamentis magnifica, vel in Palatio ipsius Archiepiscopi, per ejusdem procuratorem vel officialem, *by his Auditor or official*, exerceri solet. Pertinent ad hanc Curiam confirmationes Episcoporum, electiones, consecrationes &c. nec non causæ omnes Jurisdictionis voluntariæ, ut *the Granting of the Guardian ship of the Spiritualities of*

D

Bishops.

Bishops, s. concessio tutela spiritualium sede Episcopi vacante; porro collationes beneficiorum, dispensationes excommunicationum in causis matrimonialibus & similia. At causa jurisdictionis contentiosa hic non spectant, teste Zouchio *Angl. Jur. Eccl. P. III. §. 3.* Quarta Curia vocatur *the Court of Faculties*, Curia Facultatum. Hujus iudicii officialis dicitur Magister ad Facultates, *the Master of the faculties*, & in ejus manu potestas, facultates sive dispensationes concedendi, est posita, conf. G. Dawson *de Orig. Legum. L. VI. c. 7. §. 6. p. m. 130.* Præter has curias Ecclesiasticas superiores, singuli Episcopi, in suis Diocesisibus, Curias suas Consistoriales, *the Consistory Courts*, habent, in quibus Cancellarius, qui unice ab Episcopo dependet, causa cetera Ecclesiastica in quavis Diocesi disceptantur, vid. Dawson *l. c. p. 131. verb. The Bishop of every Diocess: &c.* §. XXVI. Sufficiant hæc de Episcoporum in Anglia potestate hancque exercendi modis. Cum vero nullum invenerim, qui accuratius rem paulo & distinctius exposuerit, quam celebrem Episcopum Sanderonium, digna judicavi verba istius nostræ ut inferantur dissertationi, quæ habet in Libro suo *Episcopacy not prejudicial to Regal Power fol. 70. seq. The Power of our Bishops comes under one of the two Heads, of Order, or Jurisdiction. The Power of Order consisteth partly in preaching the Word, and other Offices of Publick Worship, common to them with their Fellow-Ministers; partly in ordaining Priests and Deacons, admitting them to their particular Cures and other things of like nature, peculiar to them alone. The Power of Jurisdiction is either Internal, in retaining and remitting Sins; in foro conscientia, common to them also for the substance of the Authority (tho' with some difference of Degree) with other Ministers. Or, External, for the outward Government of the Church, in some parts thereof peculiar to them alone. For that External Power is either directive in prescribing*

Rules

Rules and Ordres to those under their Jurisdiction, and making Canons and Constitutions to be observed by the Church; wherein the inferior Clergy, by their Representatives in Convocation, have their Votes as well as Bishops, and both dependently upon the King, (for they cannot either meet without his writ, or treat without his Commission, or establish without his Royal Assent,) in Judiciary and Coercive: Judiciary in giving Sentence in foro exteriori, in Matters of Ecclesiastical Cognizance, by Excommunicating, and denouncing the Censures of the Church, which they have of themselves as they are Bishops: Coercive, by fining and imprisoning Offenders, and the like; which, not only in the Exercise thereof, but even in the very substance of the Power it self, is by the Laws declared, and by the Clergy acknowledged, to be wholly derived from the King, as the sole Fountain of all Authority of external Jurisdiction, wheter Spiritual or Temporal, within this Realm, quorum verborum tenor hic est: Potestas Episcoporum nostrorum in duo abit capita, in potestatem ordinis & jurisdictionis. Potestas ordinis consistit partim in Verbi prædicatione, aliorumque cultus divini munerum administratione, atque hanc potestatem Episcopi cum Diaconis suis communem habent; partim in ordinatione Pastorum & Diaconorum, nec non in jure, particularem suam curam aliaque ejusdem nature, hisce demandandi; atque hoc ad Episcopos solos spectat. Potestas Jurisdictionis est vel Interna, consistens in peccatorum retentione & remissione, in foro conscientie, adeoque ipsis communis, cum cæteris Ministris quoad Auctoritatis substantiam (utut gradu aliquantum differat) vel Externa, quæ, quoad externum Ecclesie regimen, aliqua sui parte, ad solos Episcopos pertinet. Hæc enim externa potestas vel directiva est, consistens in Regularum Institutorumque, ab iis, qui jurisdictioni ipsorum subfunt, tenendorum præscriptione, nec non in Canonum atque Constitutionum, in Ecclesia servandorum, introdu-

ctione; ad quam rem Clerus inferior, per Deputatos in Synodis suis, vota sua, æque ac Episcopus confert, quod dum uterque a Rege dependeat, neque enim hi vel absque Regis convocatione coire, vel absque ejus potestate delegata aliquid agere, vel absque ejus consensu Regio quædam sancire possunt: vel *Judiciaria & Coerciva*. *Judiciaria*, ferendo sententias in foro exteriori, & quidem in causis Ecclesiasticæ recognitionis, censuras Ecclesiasticas denunciando & excommunicando, utpote quam potestatem a seipsis, quatenus sunt Episcopi, habent, sese exerit: Sicut *Coerciva* delinquentes incarcerando & coercendo, & quæ sunt cætera; quam potestatem non solum quoad ipsum actum & exercitium, sed quoque quoad ipsius potestatis substantiam Leges declarant, & Clerus omnis agnoscit, quod tota a Rege sit derivanda, veluti sola omnis auctoritatis quam Jurisdictio externa omnis, sive spiritualis, sive temporalis, in suo regno habet, scaturigine.

§. XXVII.

Longe aliter tamen se res habet in Belgio, ubi causæ omnes tum matrimoniales, tum testamentariæ ad Magistratum politicum spectant, & Clerus potestatem Ordinis tantum obtinet. Inde enim est, quod copulationes in ipso foro Civili, per magistratum Civilem; ut Amstelodami, Lugduni Batavorum & in plerisque aliis Belgii Civitatibus *op ten Stad-Huys* instituantur, hasque, quando personis noviter nuptis visum, benedictio tantum sacerdotalis, ut vocant, in templo consequatur. Vid. *Benthems Holländischen Kirchen-Staat P. 1. c. 12. §. 1. seqq. p. 344. seqq.* Conf. de *Resolutien van de Heeren Staaten van Holland en West-Vriesland, vande beginning der regeeringe des Raads-Pensionarius, Johannes de Witt, tot dese tyden.* Sed nolumus his amplius immorari, themate nostro ad alia nos vocante.

Foro Laicorum Ecclesiastico, ex jure actoris.

§. I.

UT igitur ad judicia ecclesiastica, sive Consistoria Statutum Protestantium revertamur, solet eorum jurisdictio, juxta normam judiciorum Episcopaliū pontificiorum fere declarari v. Carpzov. *J. E. l. 1. D. 4. l. 3. D. 2.* quæ tamen res difficultate non caret, de qua jam dicere non attinet. Illud certum, quod regulariter Consistoriis subsint *Clerici*, non *Laici*: sicut autem illi aliquando in foro Seculari conveniuntur, de quo in *Dissertat. priori* actum est, ita hi vice versa, ad Judicium Ecclesiasticum quandoque pertinent. Has ergo exceptiones dum tradere animus est, forsitan non incongrue duo illarum genera constituuntur, vel enim *Lai*ci ad judicia Ecclesiastica pertinent, ob *jus actoris*, vel *Rei* sive *qualitatem cause*. Quod si hæc partitio non plane satisfaciât Lectori, cogitabit, summam rei in ea non verti, sed ad modum proponendi saltem illam spectare.

§. II.

Illud igitur primo extra controversiam est, quod *Lai*cus, si *Clericum* convenire velit, forum ecclesiasticum se- que teneatur, ex generali regula, in *l. 2. C. de jurisd. omn. jud.* tradita. Licet vero, quando de foro alicujus quaritur, ille casus, quo quis rei conveniendi forum sequitur intelli- gi alias non soleat, adeoque talis casus huc non quadrare videatur, attamen nobis hic integrum erit ob affinitatem, illum quoque huc referre, maxime cum, occasione actio- nis institutæ vel instituendæ, actor quandoque judicio alie- no subjiciatur. De cœtero asserti illius ratio non tam est, quod *Reus* actore sit favorabilior *L. 125. π. d. R. J.* Sed quod

necessitas vocandi & cogendi alium, ad Jus æquum, non
 nisi a superiore proficisci queat, superior autem cujusque
 non est alienus, sed proprius rector: Et extra territorium
 imperanti impune non paretur, *L. f. π. d. Jurisd. Huber.*
Prel. ad π. Tit. d. Jurisd. possit. 38. p. m. 255. Neque tan-
 tum hoc de masculis dictum velim, sed etiam ad foeminas
 sive vinculo matrimonii alicui Laico junctæ sint, sive non,
 vel etiam istud dissolutum fuerit morte, extendendum erit.
 Sicut & uxores Clericorum, Ecclesiasticum habent forum,
 nam foeminae mariti sequuntur dignitatem *L. 8. π. de Senat.*
 & forum *l. 65. de judic. l. fin. §. 3. ad municip. l. fin. C. de incol.*
 In specie igitur vidua Laici Clericum in foro ecclesiasti-
 co convenire potest. Et nequam obstat privilegium mi-
 serabilium personarum, inter quas viduae connumerantur,
 quo nullum inferiorem judicem adire coguntur, sed eo præ-
 terito, statim superiorem implorare queunt. Nam hoc sal-
 tem ostendit, quid vidua facere possit; non quid debe-
 at, hinc si illa non ex re sua esse judicavit, Clericum apud
 superiorem convenire, poterit privilegio suo non uti, sed
 ad Clerici judicem ordinarium ire.

§. III.

Non tantum autem, quando actores existunt Laici,
 coguntur recognoscere forum ecclesiasticum, sed & si de-
 fuerint tales esse, item obtinebit in Reconventione scilicet
 & actione ad expensas, litis temere clerico motæ recupe-
 randas. Hic namque proprius reconventionis effectus est,
 ut actor coram eodem judice teneatur respondere reconve-
 nienti reo, apud quem ipsemet reum antea conveniebat,
 licet alias judex iste, actori non sit competens per *L. 14. Auth.*
 Et consequenter *C. d. Sent. & interloc.* Cujus enim in-
 agendo observat arbitrium, eum & habere contra se judi-
 cem, in eodem negotio, non dedignetur *d. l. 14. Carpz. P.*
1. C. 7. d. 3. vide reliquos allegatos in priore nostra Disput.
DD. §. 6. cap. 3. Respectu impensarum vero, vi cautionis

præ-

praestita, quis obligabitur eundem iudicem agnoscere, co-
 rram quo remere litem alteri movit. Atque ista reconven-
 tio, juxta jus civile, in omnibus causis obtinet *l. ii. §. i. de
 judic. l. i. §. 1. C. de sentent. & interloc. Nov. 96. c. 2.* Sed ju-
 re Saxonico, in connexis saltem, & finita demum conven-
 tione, locum habet Carpz. *Pr. tit. 6. art. 3. h. i. in fine*
§. IV. notis qui minus libere
 Misericordibus Personis concessum privilegium habe-
 tur *L. un. C. quando Imp. int. pup. & C. 15. X. de for. comp.*
 Sed quarendum nobis primo erit, quam personam pro
 talibus reputari possint? & definiuntur generaliter, quae
 infelicitatem passa, ob fortunae injuriam, misericordiam
 nostram movent. Carleval. *T. I. D. 2. n. 529.* Inque ar-
 bitrio judicis positum est, quas velit miserabiles existima-
 re praeter expressas in *L. un. C. qu. Imp. inter Pup.* Covarr.
Pract. c. 6. n. 3. in f. Carleval. c. l. Expressae sunt, pupilli,
 viduae & diuturno morbo laborantes. Ubi circa viduas
 quaestio oritur, quamnam foemina hoc vocabulo compre-
 hendantur, an tantum illae, quas privavit maritis suis mors,
 an & illae, quae nunquam maritos habuerunt? Respondet
 Javolenus ex Labeone *L. 242. §. 3. d. K. S.* has quoque
 nomine viduarum comprehendit. Neque obstat, quod hoc
 specialiter, contra Juris tenorem, sit receptum, adeoque
 non nimis extendendum, & viduae vocabulum non tam late,
 ut Javolenus fecit, sed in strictiori significato accipien-
 dum. Resp. namque non officit quod vulgo & frequentis-
 sime ista appelletur vidua, quae maritum habuit & amisit,
 nam Jcti verba satis sunt liquida, quod etiam per foemi-
 nam virgo intelligi debeat. Secundo etiam ratio hujus qua-
 drat, propter quam privilegium concessum fuit; Haec enim
 est favor & commiseratio sexus defectusque defensoris, non-
 ne haec etiam applicari possunt virginibus? ut adeo exten-
 siva interpretatio hic merito adhibenda sit: quam senten-
 tiam quoque probat Dn. Schilter *ad w. exerc. 13. §. 21.* Mul-
 do diffi-

to difficilior est responsio ad quaestionem, num etiam virgini, patrem adhuc habenti, concedendum sit hoc privilegium? Et existimamus cum Carleval. *T. 1. D. 2. n. 536. 537.* etiam huic non esse denegandum. Si enim in vidua non solemus respicere, an patrem adhuc habeat, an non, necesse erit, ut idem quoque sentiamus de Virgine. Clementia enim Imperatoris hanc constitutionem ideo dedit, ne habeant personae miserabiles necesse per omnes instantias ad supremum tribunal ascendere. Hinc gaudebit privilegio *L. un.* etiam stuprata contra stupratorem Carleval. *538.* virgo desponsata de futuro & nondum in domum traducta *n. 539.* Nihil porro refert, an tales personae sint divites, an vero inopes *n. 541. seqq.* an honestae vitae, an secus *n. 550. 574.* Imo, quod maximum, etiam uxor habens maritum, sed inhabilem, ut bannitum, captivum &c. hoc privilegio gaudet, quia idem est virum non habere, vel habere inutilem. *arg. L. 6. n. qui satisd. cog.* Hieron. de Cevallos *de Cogn. per viam violentia P. 2. qv. 13. n. 8.* Praeter haec vero expressas sub verbis, *aliq. fortunae injuria miserabiles* comprehenduntur pauperes. *Pauper dum non habet, quod offerat, non solum audiri contemnitur, sed etiam contra veritatem opprimitur. Cito violatur auro justitia, nullamque reus pertimescit culpam, quam redimere nummis existimat. Can. 72. XI. 3. Huber. praef. ad n. Tit. de judic. posf. 62. 63.* Est enim maxima pietas, quae pro paupertate facit, Bald. in *Auth. Cui relictum n. 9. C. de Indict.* Stryck. ad Brunnem. *J. E. l. c. c. 6. membr. 7. §. 1. n. 10.* Porro huic referri solent Captivi & Carcerati, Menochius *Cas. 66. n. 17.* Peregrini & Advenae *d. l. n. 15.* meretrices *n. 25.* aliaeque personae quam plurimae, quas refert & dictus Menochius ac supra citatus Carleval. *T. 1. D. 2. n. 561. seqq.* Licet etiam quis culpa sua in miseriam inciderit, *ib. n. 616.* Non tamen omnium hic eadem est sententia; in specie quoad virgines & meretrices, quarum posteriorum defensionem etiam

etiam suscepit Viv. *Decif. Neapol. 521. n. 5. 6.* post alios dissentit Carpzov. *Pr. tit. 3. art. 6. n. 11. seqq.* Lauterb. *C. J. de judic. lit. R. verbis actoris propter quod*, quæ etiam sententia, quoad meretrices similesque personas, videtur probabilior.

§. V.

Consistit autem privilegium *L. un.* in eo, quod tales personæ electionem fori habeant, an velint scilicet adversarios suos apud ordinarios Judices inferiores, convenire, an vero statim ad ipsum Principem illos trahere. Quod ex post facto Pontifices & Episcopi sibi vindicarunt, quali majores essent Principibus melioresque Justitiæ Sacerdotes *c. 1. dist. 87. c. 26. X. de P. S. c. 15. X. de for. compet.* quod latius demonstrat Zypæus *d. Jurisd. L. 1. c. 80. n. 1.* Cevall. *de cogn. per viam violentia P. 2. qv. 21. n. 4.* add. Brunnem. *J. E. l. 1. c. 6. membr. 7. §. 4.* Et nihil refert an causæ sint Civiles, an Criminales, in utrisque privilegium videtur ipsis concessum. ob generalitatem constitutionis hujus Constantini, ratioque non minus hic congruit, ob quam ista ab Imperatore sancita fuit, ut scilicet tales personæ, dilationibus solutis, litem brevius finiant, justitiamque suam eo citius consequantur. Et nequiquam contrariari huic meæ sententiæ existimo *c. 1. de Privil. in 6to.* Ubi statuitur, exemptos, quocunque privilegio non obstante, posse conveniri coram ordinariis, in loco delicti, contractus aut rei. Nam in eo agitur non de privilegio fori, clauso in Corpore Juris, & ob specialem favorem Imperatoris concessio, sed de extravagante aliquo, ut domicilii, originis &c. prout bene annotavit aliquoties citatus Carleval. *c. l. n. 592. seqq.* cui id adjici posse viderur, loqui textum de privilegio rei, non actoris. Carleval. in subsequente *n. 615.* etiam ex Juribus vere, non fraudulentè, cessis, competere privilegium fori asserit, sive sit ex causa onerosa facta cessio, sive ex lucrativa, adeo ut licet

E

deli-

desinant lite mota, tales esse, nihilominus, retineant hoc privilegiatum forum usque ad causâ finem *n. 618* & nulla differentia facienda, siue inter adversarios, siue inter causas, modo velis quatuor excipere casus, 1) si causa contra æque miserabilem sit, privilegiatus enim contra æque privilegiatum non fruitur privilegio suo. 2) Si causa sit feudalis. Hæc enim plane non ad Judicem ordinarium pertinet, neque hic in ea est Judex legitimus & competens, sed apud Domin. feudi vel pares curiæ contentiones de feudo sunt terminandæ, per *1. F. 18. pr. 2. F. 16. 2. F. 46.* Jam autem hoc fori privilegium tantummodo concessum est, quando agere potest miserabilis persona coram iudice competente sui adversarii & legitimo. Et ob hanc rationem etiam 3) excipies res fiscales, quia ad has decidendas speciales Personæ sunt constituta, ut apparet ex *L. 5. C. d. bon. proscript. L. 1. seqq. C. ubi causa fiscales.* Et tandem 4) in rationibus reddendis, de his enim generalis regula est, quod debeant in loco administrationis gestæ reddi *t. t. C. ubi de ratiocin.* Cæterum, quæ hætenus de adversario miserabilis personæ in foro ecclesiastico conveniendo, ex Jure Canonico diximus, ea, utpote ex rationibus Status Clericalis pontifici profecta, ad Consistoria Protestantium, quæ non minus, quam judicia secularia, Reipublicæ & Imperanti subsunt, quadrare non videntur, hinc privilegium laudatum hætenus in terris Protestantium non obtinere, arbitror.

S. VI.

Sed quid si Clericus Laicum provocare velit ex *L. diffam. C. d. ingen. man. aut ex L. si contendat 28. 7. de fidei.* Numne illa provocatio recte instruetur coram iudicio ecclesiastico? Quod merito asseritur. Non enim vocatur ut reus ad hoc iudicium, sed tanquam futurus actor, qui eius, quem convenire cupit, iudicem, pro competente agnoscit & agnoscere debet, prout resp. Facult. Jurid. Franckofurd. teste

Brun-

Brunnem. ad d. L. 28. π. de fidei. n. 3. 7. quod & adeo obtinet, ut nullum privilegium ab eo jure eximat provocatum. Mev. P. 3. def. 212. n. 3. def. 213. per tot. ubi allegat Blareri verba, ex tr. ad L. diffam. L. 4. c. 4. n. 2. Qui in judicio L. Diffamari alicujus privilegii allegationem locum non mereri ait.

§. VII.

Et hæc de foro ecclesiastico Laicorum, ex jure actoris. Postea dispiciendum de casibus, quibus Laici ex jure Rei seu qualitate causæ, in judicio Ecclesiastico conveniuntur. Cum vero ad has causas principaliter nobis sit respiciendum, illaque variæ sint, in sequente capite de iis agemus. Id tantummodo hic addendum venit, quod dentur etiam Laici, qui, sive actorum, sive reorum vice fungantur, tamen ad ecclesiasticum forum pertineant, sunt scilicet domestici & familiares Episcoporum & Clericorum. Carleval Carleval. T. 1. D. 2. n. 509. nec non eorum uxores & concubina. c. l. n. 402. in fine. Sed re rite expensa, nihil singulare hic occurrit, nam si familiares Clericorum agant, Rei forum merito sequuntur, si verò conveniendi sint, tum ex persona mariti, patris aut domini forum sortiuntur v. Brunnem. J. E. l. 3. c. 1. §. 12. quamvis famuli foro domini hodie vix gaudeant. Dn. Stryck. in not. ad Brunnem. d. §. 12.

CAP. III.

De

Foro Laicorum Ecclesiastico ex Jure Rei, sive qualitate causæ.

§. I.

TAnquam Rei vel voluntarie sortiuntur Laici forum ecclesiasticum, vel contra suam voluntatem. Illud fieri po-

terit per prorogationem, & fiebat illa olim J. Civili vel consensu expresso *L. 18. π. d. Jurisd.* vel tacito e. g. litis contestatione *L. 4. C. eodem.* Ex eo etiam, prout bene notat Huber *Præl. ad π. Tit. d. Jurisd. pos. 12. & tit. de quibus rebus ad eundem judicem eatur, pos. 19.* prorogatio tacita colligitur, si quis citatus venit in Jus, audivitque petitionem actoris nec quicquam opposuit, sed rem totam, actoris consensu, distulit in sequentem terminum, nam hoc ipso in Judicem consensisse, eique se submisisse videri, atque ita etiam responsum fuisse refert in *Causa Annei Suffridi*, contra Annam Rinneri Greetinga *d. 28. Septembr. 1680.* Et hoc quidem Jure Civili verum esse, neminem fugiet, sed quid obtineat hodie, anceps disceptatio est, an scilicet conventionione nunc liceat privatis Judicii incompetentis Jurisdictioni se submittere, vel mutua conventionione Jurisdictionem prorogare? Major DD. pars defendit negativam, ne scilicet præjudicetur Jurisdictioni ordinarii Magistratus, qui (1) Jurisdictionem patrimonialem habeat, & cui (2) commodum sportularum auferri non debeat, quæ potiora hujus sententiæ sunt fundamenta, eamque in specie tuetur Gail. *L. 1. obs. 40. n. 5.* Franzk. *L. 1. Resol. 17. n. 96.* Sed alii, ut Dn. Stryck. *in us. mod. π. ad tit. d. Jurisd. §. 22. p. m. 193.* & Dn. D. Lüd. Mencken. Præceptor meus honorandus, *Tract. Syn. Pract. π. tit. d. Jurisd. p. 25.* non quidem prorogationem esse abrogatam, interim tamen paulum infrequentem esse censent, cui etiam sententiæ priora argumenta non videntur obesse, nam quoad primum, Dominus Jurisdictionis, non obstante prorogatione, jurisdictionem suam illibatam in prorogantem, retinet: Quoad secundum vero, de intercepto sportularum lucro, ille non adeo queri potest, cum e contrario per prorogationem a molestiis cognitionis ac judicii peragendi, fuerit liberatus. Atque hæc sententia, inde amplius confirmari videtur, quod quis actus voluntaria

ria

ria Jurisdictionis, coram incompetente Judice expedire possit, cum tamen ex his etiam sportula percipiantur. Denique quem usum haberet illa frequentissima in contractibus renunciatio fori, **Er wolle sich seines ordentl. fori hiermit per expressum begeben haben, vel Er gebe seinem Creditori hiermit freye Macht und Gewalt, Ihn an allen Orten und Enden, wo Er Ihn zu erst antreffen möchte, zu belangen, massen Er sich dieser Post halber eines jeden Richters Jurisdiction wolle unterwürffig gemacht haben,** si conventionalis prorogatio non obtineret amplius locum? Quod & adeo verum existimant, ut licet etiam quoad status Imperii prorogatio fiat, nihilominus ista subsistat, nisi obstet expressum aliquod statutum, ut est Hamburgi & in C. 12. X. de for. comp. vid. Stryck. c. 1. §. 23. 24.

§. II.

In hoc dissidio, prior & communis sententia, jam placet, quamvis enim prorogatio abrogata dici nequeat, attamen nec recepta probari potest, cum Status & instituta Germaniæ eam velut a se repulerint. Neque etiam hujus sententiæ rationes antea satis elisa videntur. Nam Dominum jurisdictionis, non obstante prorogatione, eam retinere integram, dici non potest, cum contrarium liquido appareat; Et eo gravior quidem jurisdictionis erit immunitio, quo frequentiores erunt prorogationes. Porro interceptum sportularum lucrum Judex ordinarius, æquo animo vix digeret, ideo quod molestiis cognitionis ac judicii peragendi fuerit liberatus, nam is ferias hæc non optat, sed mavult potius esse negotiosus, modo sportulas ei percipere datum sit. Ulterius a jurisdictione voluntaria ad contentiosam hæc tenus argumentari non licet, nam quoad eam lex ipsa perinde sicut in Reconventionem, prorogationem admittit, quod de hac dici nequit. Deniq; consuetudo illa fori renunciatio præ-

supponit contractum vel arrestum, ex quibus juxta legum præscriptum forum oritur, adeoque nequaquam probat, quod sola & directa conventionione jurisdictio prorogari queat. Juxta hæc igitur eo minus, quoad diversa Territoria, locum inveniet prorogatio, quo præstantius Jurisdictione vulgari est jus Territoriale. Et si per statutum prorogationes impediri possunt, solum etiam Jus Territoriale his impediendis sufficit, cum ejus virtute statuta, quando visum fuerit, condi queant.

§. III.

Contra voluntatem Laici, tanquam rei, coram ecclesiastico iudice comparere coguntur in causis vel ecclesiasticis, vel temporalibus, vel quæ sunt mixti fori. Quæ in re declaranda, hypothèses & partitiones Canonistarum ferè sequenda sunt, quod ita tamen faciam, ut quantum illæ usui Protestantium conveniant, nec ne, simul admoneam, securus interim nùm partitiones Canonistarum accuratae semper sint, ac juxta membrorum oppositione consent, an minus.

§. IV.

Ecclesiasticas causas illas vocant, quæ ad Ecclesiam ipsam spectant, suntque iterum vel spirituales, vel ecclesiasticæ in specie sic dictæ. Illæ sunt juxta Gonzalez *ad c. 2. X. d. Simon. n. 14.* vel per *essentiam*, ut virtutes, gratia Spiritus Sancti, quædam per *causam*, ut Sacramenta Ecclesiæ, quæ efficiunt & causant gratiam; quædam sunt tales per *effectum*, uti sunt sacramentorum administrationes, divinorum officiorum celebratio &c. quia descendunt ex gratia, vel ad illam disponunt; Aliæ vero sunt spiritualibus annexæ, quod dupliciter iterum contingit, vel antecedenter, vel consequenter: antecedenter sunt Ecclesiæ, altaria, vestes & cætera ornamenta, & Jus Patronatus, quæ omnia antecedunt Sacramentorum administrationem & divinorum celebra-

bra-

brationem, & ad illa ordinantur; Consequenter vero annexa dicuntur, quæ spirituales præsupponunt, & ab illis dependent, ut beneficia & decimæ. Ita Gonzalez, cuius verba hic inserere visum fuit, cum secundum eorum tenorem causas decreverimus tractare.

§. V.

Quæ per causam spirituales sunt, vel etiam per effectum, in Jure Canonico, & apud Pontificios sine ullo dubio Clero sunt reservata, ita quidem, ut ille eas ordinet, dispenset, & jurisdictionem quoad illas, exercent. Sed apud Protestantæ, *Ordinatio Liturgiæ*, maximam partem, est penes Dominum Territorialem, qui eam per Senatum Ecclesiasticum peragere solet, hinc Clerus nihil abrogare, vel horum quid circa ritus & cæremônias Ecclesiæ constituere, potest. *Dispensatio* vero Sacrorum est penes Clerum, nam Princeps aut Collègia Ecclesiastica, quæ Ordinis sunt, sibi non arrogant v. Carpov. *J. E. T. 3. D. 2.* Denique *Jurisdictio*, quoad controversias hic exortas Consistoriis tribui solet; Cum etiam Pontificii septem afferant Sacramenta, hinc respectu horum, etiam plures causas ad se trahunt Zypæus *d. Jurisd. L. 1. c. 33. n. 1. & n. 11.*

§. VI.

Sic enim primo Confessio ipsis est Sacramenti loco, occasione cujus quaeritur, an, si laicus, deficiente Sacerdote, in casu necessitatis confessionem audiverit, confessaque ex postfacto revelaverit, ad ecclesiasticum Judicem sit trahendus? Clerico tale facienti peregrinatio imponitur, perpetua *Can. 2. de Poenit. Dist. 6. & secundum c. 12. X. de Poenit. c. 5. Remission.* a sacerdotali officio deponendus ille, & ad agendam perpetuam poenitentiam in arctum monasterium detrudendus. Sed quid de laico sentiemus? Hic quidem regulariter ad confessionem audiendam non admittitur, illaque,

que, quæ ipsi fit, non est sacramentalis, cum clavium potestas nulli competat, quam Sacerdoti: Interim tamen apud pios fideles veteres receptum fuisse hunc morem confitendi scilicet proximo in casu necessitatis, dicunt Pontificii, pro ut ex *c. 88. §. 2. de Pœnit. Dist. 1.* apparet, adeo, ut laici non minus ad secretum teneantur, quam ipsi Sacerdotes, nec cogi possint quidquam revelare a quocunque magistratu, & si confessus obiverit, quamvis sacramentaliter non sit absolutus, nec ab excommunicatione relaxatus, in sacro tamen sepeliri debeat *c. f. X. de sepult. c. 11. X. d. Off. Jud. ordin.* non minus, ac si a Sacerdote esset absolutus. Nam Dei misericordia inquit *d. can. 88. de Pœnit. Dist. 1.* est ubique, qui & iustis (forte *istis* vid. editor. in not. *β.*) novit parcere; et si non tam cito, sicut solverentur a Sacerdote. Quanquam ergo Laicus non comprehendatur sub ista pœna, quam in Clericos revelantes confessionem statutam diximus, poterit tamen extraordinarie puniri ab Ecclesiastico, cum crimen ipsum referatur ad offensam Sacramenti, neque etiam cogi ad revelandum potest. Imo, ut gravius puniatur, poterit remitti ad secularem magistratum. Obstat quidem, quod facta confessio laico, non proprie sic dicta sit confessio, & ideo non tam celanda, quam confessio ipsa. Respondent enim Pontificii, quanquam non sit Sacramentum perfectum, tamen est quid Sacramentale, quod procedit ex charitate, & ideo etiam remitti peccata. Zypæus *d. Jurisd. L. 1. c. 45.* Cevallos *in Tract. de Cognit. per viam violentiæ qv. 86.* Marta *Tract. de Jurisd. P. 2. cap. 14.* Licet vero apud Protestantes confessio auricularis specialis, pro Sacramento non habeatur, ac ad obtinendam peccatorum remissionem haur sit necessaria, de quo Theologi amplius dispiciant, attamen si quis in casu necessitatis S. Coenæ administrationem, eamque præcedens absolvendi munus sibi arrogaverit, eique alter speciale quid confessus fuerit, tum antea disceptata quæstio
locum

locum invenire potest, quæ etiam tanquam conscientia rationes attingens ad Consistoria referenda videtur.

§. VII. Porro ad Sacramenta referunt Pontificii matrimonium, quod ex *Can. 10. XXVII. 2. C. 9. X. d. Heret.* apparet, & probant ex *Epistol. ad Ephef. 5.* ubi Apostolus dicit: *Sacramentum hoc magnum est.* Unde & matrimoniales causas ad ecclesiasticum spectare iudicium deducunt *C. 10. X. 3. C. 12. X. d. Excess. Prælat. C. 16. X. d. Offic. & Potest. jud. delegati.* Zypæus *de Jurisdic. L. 1. c. 33. n. 2.* Marta *d. Jurisd. P. 2. c. 8. n. 1. it. P. 4. c. 70. n. 4.* adeo, ut Concilium Tridentinum *f. 24. de mat. Can. 12.* hanc fecerit constitutionem: *Si quis dixerit, causas matrimoniales non spectare ad iudices Ecclesiasticos, anathema sit.* Neque tantum de matrimonio iudicare debere Clericos, prætendunt Canonistæ, sed omnem omnino questionem circa matrimonialia, sive sit de facto, sive de jure, sive de Possessorio matrimonii (dissentit Cevallos *d. Cognit. per viam violent. q. 19.*) sive de clandestino matrimonio, sive sit causa principalis, sive hujus matrimonialis accessoria temporalis pertinere ad eorum iudicium, quia semper is Iudex, qui de Principali cognoscit, accessoriam simul terminare jubetur expresse per *L. 10. C. de Judiciis* & in specie in matrimonialibus per *C. 10. X. d. Donat. inter Virum & Uxor.* Zyp. *d. Jurisd. L. 1. cap. 33.* Marta *d. Jurisd. P. 2. cap. 8.* Fondut *de Prævent. jud. P. 2. cap. 22. n. 10.* Et nullum valet statutum secularis circa matrimonialia Mart. *c. 1. n. 7. it. P. 4. c. 70.* Zyp. *d. Jurisd. L. 2. c. 12.* Vivian. *d. Jur. Patronatus P. 2. L. 6. c. 1. n. 181.* Hinc pronuntiat de divortio & de separatione a thoro & mensa. Fondut. *de Præv. Jud. P. 2. c. 23. n. 1. c. 2. n. 3.* de observandis sponsalibus *ib. c. 27. n. 9.* de dote, de damnis ac interesse incidenter, *ib. n. 6. 10.* Gutierrez *Præct. quest. L. 3. q. 29. n. 28.* Nam si, absque mentione divortii, aut matrimonii, de dote constituenda agatur, so-

lus secularis est competens. Christin. *V. I. d. 345. n. 19.* Gu-
 tierrez. *Pract. quest. L. I. quest. 44. n. 6. seqq.* Sin vero sepa-
 ratim super emenda deflorationis agatur, poterit illa causa
 institui coram Ecclesiastico ib. *n. 20.* ac licet de incidentibus
 & accessoriis matrimonii iudicet Ecclesiasticus Iudex, nihi-
 lominus tamen secularis abstinere debet a matrimoniali,
 licet incidens sit, coram suo iudicio, in alia causa *Martas-
 cit. loc. n. 10.* (quod negat *Cevallos de Cognit. per viam viol.
 quest. 31.*) nisi causa matrimonii non tractetur inter conju-
 ges, sed inter alios, puta filium & extraneum, vel inter u-
 num ex conjugibus & filium, tunc licet dubitetur an potue-
 rit, vel non, contrahi matrimonium: Idem an illud ma-
 trimonium valeat, vel sit nullum, & alias similes quæstio-
 nes opponi contingerit coram seculari. Quia scilicet ta-
 lis quæstio non respicit causam matrimonii inter conjuges,
 neque tractatur ad illum finem, neque aliquid facit ad esse,
 vel non esse, matrimonii &c. *Mart. l. c. n. 16.* *Tondur d.
 Prævent. jud. P. 2. cap. 23. n. 13. 14.* Quod idem etiam juxta
Zypæum c. l. L. 2. c. 12. n. 5. obtinet, si de matrimonio agatur
 inter infideles.

§. XVIII. *Inquinatio*
 Occasione vero matrimonii etiam alias ad suum fo-
 rum trahunt Clerici causas, e. g. de concubinato cognos-
 cunt, quod crimen Canonicum volunt ex *Can. 4. XXXII.
 qu. 4.* quia concubinatus J. Civ. erat permissus per *L. 3. 7.
 d. Concubinatus. Zyp. d. Jurisd. L. 1. c. 47.* Gu tierrez. *Quest.
 Canon. L. 2. c. 7. n. 20. seqq.* licet dissentiat *Tondur d. Præ-
 vent. jud. P. 2. c. 28. n. 9.* ex hac ratione, quod hoc crimen
 J. Civili etiam fuerit punibile. Duplici autem via uti por-
 terit Episcopus in hoc delicto: & procedendo per censu-
 ras prævia trina monitione secundum formam Concilii
 Tritendini, & procedendo secundum formam Juris Com-
 munitis, nullis præviis monitionibus ad declarationem pœ-
 narum,

narum, a sacris Canonibus impositarum, Tondut *c. l. n. 10.*
 Christ. *V. 2. Dec. 31. n. 6.* Salcedo *Pr. Cr. Can. c. 83. p. m.*
269. §. Laicus vero. 2) Adulterium, nam quamvis Canon.
40. XXIII. qv. 5. adulteria punire ad Regum officium refer-
 rat, & generaliter enormia flagitia, per seculares potius
 sint punienda, quam ecclesiasticos *c. 22. c. 39. XXIII. 5.* at-
 tamen cum adulterium hodie, paucis in locis; puniatur
 gladio, inquit Zypæus, d. Jurisd. *L. 11. c. 48.* sed adultero-
 rum loculi magis excutiantur, nullam debere esse invidi-
 am, ut crimen hoc mixti fori censeatur. *C. 1. X. de offic. or-
 din. & Ecclesiasticus etiam laicum judicare possit c. 7. Dist.*
34. C. 19. X. de Convers. conjug. Puniri vero adulteros pœ-
 na excommunicationis, quæ Ecclesiæ est propria *ex. c. 2. 6. X. d.*
Adult. apparet. Consentunt Marta d. Jurisd. *P. 2. c. 19.* Ceval-
 los d. Cogn. *per Viam viol. qv. 88.* Salcedo *Pr. Cr. Can.*
c. 89. in f. p. 299. §. Laici vero adulteri Reinking. *L. 3. Class.*
1. c. 10. n. 19. unde etiam præventioni est locus in hoc cri-
 mine Tondut d. *Præjud. P. 2. c. 28. n. 2.* Card. Tusch.
Lit. A. Concl. 228. Lit. M. concl. 293. n. 21. Christin. *V. 2. dec.*
31. n. 5. modo non agatur ad effectum separationis thori.
 Sanchez d. *Matrim. L. 10. Disp. 8. n. 16.* 3) Stuprum, quod
 tamen etiam mixti fori esse dicunt, Tondut *l. c. C. 29. n. 10.*
 4) Crimen incestus, quod itidem mixti fori ipsis existit.
 Zyp. *l. c. c. 49.* Cevall. *l. a. qv. 89. n. 3.* Marta d. *l. P. 2. c. 20.*
 Tondut *P. 2. c. 29. n. 1.* Salcedo *p. 292. it. p. 293. §. Laicus vero.*
 Hoc quaritur etiam, an incestus de jure Canonico punia-
 tur pœna incestus de Jure Civili, & responderetur, quod
 non, juxta Christin. *V. 2. dec. 31. n. 8.* quia quisvis judex se-
 cundum suas leges judicare solet. Et denique etiam 5) Cri-
 men contra naturam, quod in Clericis degradatione & de-
 structione in monasterium; in laico excommunicatione;
 punitur. *C. 4. X. d. Excess. Prelat. Zyp. l. c. c. 50.* Marta
P. 2. c. 15. Cevall. *qv. 87.* Tondut *P. 2. c. 28. n. 11.*

§. IX. *ordinem* *et* *in* *ter* *ritoriis* *ubi* *Confistoria*
 sunt constituta, causa matrimoniales ad ea etiam pertinent.
 Et licet multum disceptetur, annon ista ad forum Civile
 potius referenda sint, recepta tamen est prior sententia,
 forsitan ex his rationibus, 1) quia originem habent ex jure
 Divino, 2) quia etiam formam ex eo accipiunt, & 3) ob fi-
 nem ut matrimonium carnale deducat nos in meditatio-
 nem, conjugii spiritualis, inter Christum & Ecclesiam, 4) quia
 in jure Canonico præprimis de matrimonio actum. 5) Multa
 hic quaestiones concurrunt, in quibus plus conscientia,
 quam scientia requiritur, juxta Brunnem. *Jus Eccl. L. 3. c. 1.*
§. 16. Carpz. *Jurispr. Confist. L. 1. def. 7.* Interim tamen,
 notandum etiam est, quod in foro seculari quoque de iis
 agi queat, si vel causa concernat alimenta, vel agatur de
 matrimonio ex causa Politica prohibendo. Nam talibus
 nuptiis prohibendis intervenisse Senatum Stralsundensem,
 & Consistorio Gryphsvaldensi talem causam advocante,
 pro Senatu in Supremo Tribunali Wisnariensi judicatum
 esse, refert Mev. *P. 3. dec. 280.* Communiter adhibemus
 distinctionem, utrum quaestio sit de facto, quod vinculum
 matrimoniale non respiciat, scilicet an matrimonium con-
 tractum sit, quantum ad effectum successionis, reperenda,
 dotis &c. & spectat ad secularem jurisdictionem; An ve-
 ro de jure vinculi matrimonialis vel constituendi, vel im-
 pediendi aut dissolvendi quaratur, num scilicet hoc vel illo
 gradu, vel inter tales personas contrahi possit vel debeat,
 tum est Jurisdictionis ecclesiasticae Dn. Stryck. *ad Brunnem.*
c. l. §. 17. conf. Reinking. *d. Reg. Sec. & Eccles. L. 3. Class. 1.*
c. 10. n. 20. Imo in quibusdam Hassix & Palatinatus locis,
 controversia matrimoniales a solis politicis, deciduntur.
 Stryck. *cit. diff. d. Potestate Clericorum in secul. c. 2. §. 6.*
 Respublica Norica decisionem earundem assignavit suo
 dicasterio.

dicafterio. Heinv. Lynck. *Diff. de Jud. Reip. Norimberg. c. 2.*
 §. 1. Coeterum crimina, quæ Canonista, tanquam matrimo-
 nialia, & iis annexa, ad forum ecclesiasticum trahunt, a-
 pud nos per secularem magistratum solum puniri videmus.
 De stupro tamen & satisfactione stupratae alimentisque pro-
 li præstandis, occasione matrimonii in Consistoriis etiam
 quandoque agitur v. Carpz. *Consist. l. 2. D. 231. l. 3. §. 72. n.*
 §. 9. Brunnem. *J. E. l. 2. tit. 18. §. 25.*

§. X.

Ad spirituales res per Effectum secundo pertinet of-
 ficiorum divinorum celebratio. Circa quam tractanda,
 nobis se offert materia de violatione festorum, turbatione
 ve divini cultus. Mixtique esse fori hæc crimina ex Zyp.
c. l. c. 58. & L. 2. c. 15. n. 6. apparet, & refert ille in postero-
 re loco, Choppinum *d. Sac. polit. L. 3. t. 4. n. 24.* qui in ea
 opinione est, non posse Ecclesiasticum judicem hoc crimen
 punire in laico, cum sit contra expressum *Cap. 2. de Immu-
 net. Eccles. in 6to.* Jure Civili vindicatur per Constitutionem
 Imperatoris Marciani *L. 5. C. de his, qui ad Eccles.* Hodie
 nostris moribus ista ad secularem pertinent judicem, qui
 & Sabbathi violatores afficit pœnis non minus ac eos, qui
 aliquid durante divino cultu in Ecclesiis committunt. Mul-
 tam vero solvit transgressor, die sabbathi operas faciendo,
 VL. grossorum, & si equos adhibet XII. prout sonat Ordin.
Eccl. in art. gen. 17. §. Es soll auch an Sonn- und Fey-
 ertagen ic. verb. Und da Er hieran brüchig befunden,
 soll Er wegen der Hand- Arbeit 6. gl. wegen der Ross-
 Arbeit 12. gl. in den Gottes- Kasten, auf massen wie
 oben gemeldet zur Straffe erlegen. it. in Decreto Synod. de
Anno 1624. §. Alle Hand- und Pferd- Arbeit an Sonn-
 und Feyertagen verboten verb. oder von denen, so mit
 der Hand arbeiten 6. gl. von denen aber, so mit denen
 Pferden arbeiten 12. gl. jedesmahl unnachlässig gefor-
 dert,

der, und der Kirchen zugeeignet werden, prout etiam
latius deducit Carpzov. *L. 2. d. 252.*

§. XI.

Non autem cultus divinus tantum turbatur eo tempore, quo sacra fiunt, sed etiam, quando quis id facit, quod ad contemptum Nominis divini spectat. Hinc Pontificii Blasphemiae crimen ecclesiasticum, aut ad minimum tamen mixti fori esse contendunt. *Marta P. 2. c. 13. Cevall. qv. 85. Salcedo c. 114. §. Et quidem, p. 386. seqq.* Hinc etiam in hoc crimine praeventioni locus erit, juxta *Tondut P. 2. c. 28. n. 6. seqq.* Istud vero ad nostra Confistoria minime pertinere, experientia quotidiana docet, ac nostros Praetores **Stadt-Richter** videas sententiam ferre, si blasphemus quis loco isti, quem vulgo appellamus **Narren-Haus** includendus; aut virgis caedendus, aut lingua, quae protulit istas blasphemias, privandus sit.

§. XII.

Huc etiam pertinet Sortilegii Crimen, quod itidem secundum Pontificiorum sententiam, si non ecclesiastici, tamen mixti fori, est *Zyp. d. Jurisd. c. 56. Marta P. 2. c. 12. Damnatur autem illud literis divinis & utroque jure C. 1. §. i. t. X. de Sortileg. c. un. XXXVI. qv. 1. L. 5. 6. C. d. malef.* in primis autem tum ad solum ecclesiasticum spectat cognitio hujus criminis, si haeresin sapit, *Zyp. d. l.* In nostris Territoriis autem regulariter secularis de eo cognoscit, uti satis luculenter ex *Carpzov. Cr. P. 1. qv. 48.* apparet.

§. XIII.

Ad cultum nominis divini istos quoque actus referri debere, quibus sub invocatione ejusdem aliquid promittitur vel asseritur, Juramenta puto, omnes mecum, nisi fallor, sentient. Qua ex ratione, juramentorum causas perjuriique crimen, ad Magistratum ecclesiasticum referunt Pontificis assecla, standumque in his causis Juri Canonico esse

esse censent, Gutierrez *P. 3. c. 6. n. 5. Zyp. L. 1. c. 46. it. L. 2. c. 14. Marta P. 4. Cent. 1. cas. 72. n. 2.* quod eo extendunt, ut, si v. g. juramentum accesserit contractui alicui, hic eo ipso subiciatur foro ecclesiastico. Carleval. *Tit. 1. D. 2. n. 204.* Dispensat quoque circa juramenta Episcopus, si sine detrimento salutis æternæ servari nequeunt, alias solus Papa secundum Gutierrez *quæst. canon. L. 2. c. 22. n. 23. Salcedo p. 324. §. nec illud*, qui etiam tantum perjurum absolvit. Marta *P. 2. c. 46. n. 10.* Hinc inhibetur iudex Laicus ab Ecclesiastico, pendente lite, de absolutione juramenti, procedere in principali Mart. *P. 2. c. 46.* Absolutio a juramento autem ideo rebus spiritualibus annumeratur, quia ad tranquillandam facit conscientiam. *c. f. de foro comp. in 6to c. 34. X. d. Elect. & Elect. pot. c. 13. X. d. Jud. C. 28. X. d. Jurejurando.* Neque de eo statutum facere potest secularis, nisi sit de perjurio vitando *Zyp. L. 2. c. 14. Vivian. L. 6. c. 1. n. 181.* Notandum etiam est, nonnunquam mixti fori esse causam juramenti & perjurii. Carleval. *Tit. 1. D. 2. n. 209. seqq. n. 271. seqq. Marta d. Jurisdic. P. 2. c. 9. Ceval. qv. 31. n. 8.* In nostro Romano Germaniæ Imperio eo minus dubii habebitur hæc res, cum jure Communi dispensationes a Prætoribus factas fuisse sciamus ex *L. f. π. ad municip. L. f. π. d. remilitar.* & Imperator in aliquibus constitutionibus Imperii juramenta remisit personis, quæ inferiori alicui jurejurando erant obligata propter causam utilitatis publicæ, ut est casus in *R. J. d. Anno 1555. §.* **Und sollen diejenigen so in den Craysen w. & §. Und sollen in diesen beyden Verordnungen.** Inde est, quod Camera Imperialis jurisdictione, quoad absolutionem & relaxationem juramenti, ad effectum agendi, fundata sit. *Ord. Cam. Imp. p. 2. tit. 24.* modo excipere velis absolutionem a peccato, sive remissionem spirituales, quæ ad ministerium ecclesiasticum pertinet v. Reinking. *L. 3. Class. 1. c. 10. n. 54. seqq. & hoc*
in

in Saxonia nostra etiam observari, existimo testante experientia, neque immerito. Relaxatio etiam juramenti non potest fieri, nisi ab eo, qui in jurantem habet imperium, & in cujus imperio isthac potestas est comprehensa. Hujus quippe est, actiones & jura subjecti temperare & circumscribere, prout ex usu esse ipsi videbitur. Subjectus autem juramento suo non potest præjudicare Reipublicæ, interim tamen Sacerdotes præ Jctis hoc possunt sibi arrogare speciale, quod soleant cognoscere, quoniam juramenta, quibus de causis, relaxari queant.

§. XIV.

Ita quoque cognitionem de Usurariis contractibus sibi vindicarunt Clerici per *t. t. X. d. Usuris* putantes, usuras jure divino esse prohibitas Carleval. *D. 2. n. 11.* erroremque in fide committere, qui licitas istas esse dicit *ib. n. 12.* Cum igitur a Jure Civili prohibitum hoc Crimen neutiquam esse contendant, mere ecclesiasticum illud asserunt. Sed magis placet eorum opinio, qui & Jure Civili prohibitionem talem factam fuisse, adeoque hoc crimen mixti fori esse putant. *Marta d. Jurisd. P. 2. c. 7. Carleval. T. I. D. 2. n. 771. Christin. Vol. 2. d. 31. n. 2. seqq. Gutiérrez qu. Can. L. II. c. 18. n. 13. seqq.* ubi speciales nonnullos casus tradit, in quibus vel mixti fori est, vel mere ecclesiastici; Alias si quaestio est de facto, secularis sese intromittere potest, si de jure, ecclesiastico relinquitur, *Christin. c. l.* quamam vero dicatur quaestio juris, & quamam facti, explicat *Tondut P. 2. cap. 26. n. 2.* Et *Christinæus* ad probandum contractum Usurarium inter alia requirit, illum, in cujus gratiam contractus fuit initus, consuevisse alias foenerari. *Vol. I. Dec. 77. n. 12. & quisnam Usurarius manifestus dicatur vid. Salced. pag. 314.* Quoad praxin hodiernam defertur cognitio hujus criminis etiam potestati seculari. *Ord. Pol. Imper. d. Anno 1548. & 1530. sub Tit. Von wucherlichen Contracten d. Anno 1501.*

Eadem

Eadem rubr. §. Nachdem auch verb. gebieten auch hiez mit allen und jeglichen Geisslichen und Weltlichen Richtern, Urtheilern und Gerichten, wann solche wucherliche unziemliche oder gefährliche Contracte an sie gebracht werden. Reinking. L. 3. Ch. 1. c. 10. n. 62. seqq. Hocque in Provinciis nostris Electoratus Saxonici, vix quicquam certius est Carpz. L. 3. T. 1. def. 2. ut liquet ex Ordinat. Torgav. d. Anno 1583. §. Von Buchern, wucherlichen Contracten. In quibus non minus, ac in toto Imperio Rom-Germanico, quivis contractus habetur pro usurario quincunces excedens. Carpz. L. 2. T. 20. d. 320. n. 7. Et præter infamiam. L. 20. C. de his qui not. infam. Usurariis manifestis imposita est poena quadrupli, denegatur ipsis sepultura honesta, in testamento a testimonio arcentur, nec testamentum facere possunt C. 3. X. de Usur. c. 2. d. Usur. in 6to. Præterea privantur quoque quarta sortis parte R. I. d. Anno 1577. rubr. Von wucherlichen Contracten, & denique extraordinaria carceris vel relegationis poena puniuntur. Carpz. Pr. Cr. P. 2. quest. 92.

§. XV.

Non ultimo, sed plane primo loco fuisset referendum Crimen hærescos & Schismatis, ad violationem enim cultus divini istud, omnium DD. sententia, omnino pertinet. Qui proprie dicantur hæretici, ostenditur in *Can. 28. XXIV. 31* quoque modo differant a Schismaticis, tradunt *canones antecedentes 26. 27. ejusd. cause 5. quest. Mart. P. 2. c. 38. n. 2. seqq.* quæ tamen Theologis excutienda relinquimus. Et tales si ve, sint Clerici, sive Laici, ab Ecclesiastico iudice judicantur. Zyp. L. 1. c. 41. Carleval. T. 1. D. 2. n. 770. Quis enim de fide melius sententiam ferre potest, quam is, qui fidei articulos docet, argumento communis istius regulæ, cuius artificii in sua arte credendum est? Et secularem potestatem definire non posse de rebus fidei, multis aliis argumentis probare.

conatur Farinac. *Prax. qv. 186.* restante Carleval. *c. l. n. 769.* cum expresse hæc cognitio interdicta sit cuius laico per *c. 18. d. Heret. in 6to.* Mart. *l. c. cap. 35. n. 6.* Cevallos. *l. c. qv. 25. n. 47.* Et huc referrī meretur Apostasia quoque, quam itidem fori ecclesiastici esse censet Carleval. *Disp. 2. n. 770.* Interim tamen non desunt quidam, qui Schismatis causam mixti fori esse contendunt Mart. *c. l. c. 38.* Qui etiam forsitan ob hanc rationem quavis collegia illicita, conventiculaque privata, partim ad secularem iudicem, partim ad ecclesiasticum pertinere ait. Mart. *P. 2. c. 23.* cui assentit Zypæus *l. c. cap. 52.* Apud nos hodie quaestiones de fide a Confessorii, aut Theologico aliquo Collegio tractantur, earumque decisio plerumque Senatui Ecclesiastico relinquitur. Brunnem. *J. E. L. 3. c. 1. §. 8.* An vero & quibus pœnis errantes in fide afficiendi sint, id potissimum Magistratui Politico relinquendum est, qui quidem in his rebus definiendis non Jus Canonicum & Civile, sed potius indolem religionis, & Jus Divinum, respicere debet. Et hæc de Causis spiritualibus stylo Pontificiorum.

§. XVI.

Spiritualibus annexæ Causæ sunt, ut supra diximus, partim antecedenter tales, quæ antecedunt Sacramentorum administrationem & divini cultus celebrationem. Sic prius ædēs, in iisque altaria, ædificantur, quo eo melius cultus divinus solenniter possit suscipi curaque harum rerum certis committitur personis, quæ tam respectu reddendarum rationum, quam & administrationis, quam gerunt, ad forum Ecclesiæ pertinent. *C. 5. Disp. 89. C. 10. XVIII. 2. Cam. 8. de Consecrat. Disp. 1.* Mart. *P. 4. Cent. 2. cas. 158.* Zyp. *c. l. c. 42.* Carleval *l. a. n. 168.* Et laicus, conventus rei vindicatione, propter rem Ecclesiasticam, regulariter trahitur ad iudicem Ecclesiasticum, nisi probabiliter neget rem esse Ecclesiæ, tum enim secularis adiri poterit juxta Gutierrez.

qv. Cam.

autem incidit non auferens tantum, sed & contractans, sciens aut monitus detinens; Zyp. c. 53. n. 18. Hodie plane non amplius Ecclesiasticus Judex de eo cognoscit, sed solus secularis, experientia hoc satis comprobante.

§. XVIII.

Cum rebus sacris connexitatem quandam habent religiosa, quæ tales per mortui illationem Jure Civili l. 2. p. §. 5. l. 44. n. de religiof. l. 6. §. 4. 5. l. 7. n. de divis. rer. efficiuntur. Hinc Pontificii etiam jus sepulturæ, & quæstiones circa eam incidentes ad Ecclesiam pertinere voluerunt, inprimis cum & cœmeteria ad hæc spectarent. Distingvendæ vero erunt hæc quæstiones, in Civiles & Sacras. Civiles enim si occurrunt circa sepulturam e. g. Si disputetur inter familiares & consanguineos de jure sepeliendi, vel an arma & insignia sint suspendenda, secularis Judex erit competens; si vero sacræ e. g. in quantum locus sit religiosus & extra commercium, ecclesiasticus cognoscit. Zyp. d. Jurisd. L. 1. cap. 36, adeo, ut, pro circumstantiarum ratione causæ sepulchrorum mixti fori possint dici. Hodie Consistoria nostra in hac re multum habent potestatis. Illorum enim decisioni relinquuntur quæstiones, an quis sit sepeliendus, quomodo hoc fieri debeat, an honeste, an minus, an hæc vel illæ ceremoniæ in exequiis celebrandis sint adhibendæ, an quis in cœmeterio sepeliendus aut in Ecclesia? & ejus generis plures aliæ. Ord. Eccl. Sax. art. 15. **Von Todten und Begräbnissen.** Reinking. L. 3. C. 1. c. 10. m. 66. conf. Carpov. L. 2. Tit. 24. In specie Jurisdictionis in cœmeteriis ad Consistorium pertinet Carpov. l. 1. Resp. 86. quamvis judici ordinario, qui simul Patronus est, illa etiam competere possit, si usus ita velit v. Dn. D. Stryck. ad Brunnem. J. E. l. 2. c. 2. §. 12. quemadmodum aliquando controversiæ de sepulchris hæreditariis, eidem judici ordinario subjiiciuntur.

§. XIX.

§. XIX.

Habent etiam loca sacra immunitatem Ecclesie. Nam non tantum in domibus Ecclesiarum, non debet Judex Laicus judicare, nec hospitium querere *C. 1. X. d. Immunit. Eccl. l. 1. C. de Episcop. & Cler.* Verum etiam in Ecclesia vel cœmeteriis causa sanguinis agitari non debent *C. 3. X. eod. & delinquentes, qui ad eam confugiunt, violenter extrahendi non sunt C. 6. X. eod.* Atque hujus immunitatis cognitionem, imo & Criminum, propter quæ ad locum sacrum confugiunt delinquentes, ad se trahunt Clerici, religioni qui addicti sunt Pontificia. Hinc inter eos quaritur, quinam rei hocce privilegio gaudere debeant, an e. g. debitores *Gutierrez qd. Pract. L. 1. qv. 1. n. 1. seqq.* an assassini rei *ib. L. 1. qv. 7. n. 34. seqq.* an blasphemus & hereticus id. *L. 3. qv. 2. n. 19.* Crimen læsæ Majestatis qui commiserunt &c. de quibus & pluribus aliis *vid. cit. Gutierrez. l. 1. qv. 4. 5. Marta P. 2. c. 50.* Sed melius existimari facere illos, qui hujus immunitatis cognitionem mixti fori dicunt. Olim enim neque Ecclesiis omnibus data erat hæc immunitas, neque solis, ad statuas enim Principum confugientes eadem quoque fruebantur. Imo videtur etiam, sine concessione Imperatorum istud privilegium olim locum non habuisse. Sic in Concilio Carthaginensi Anno 309 decreverunt Patres Africanæ Legationem mittere ad Imperatores, ut pro confugientibus ad Ecclesiam, quocunque reatu involutis, Legem de gloriosissimis Principibus mererentur, ne quis eos aunderet abstrahere, uti ex *Cod. Can. Eccles. Afric. à Christoph. Justello edito, refert B. Ziegl. ad Lancell. Instit. J. C. L. 2. T. 26. §. 6. verb. quanto magis convenit.* Apud Protestantés dubio caret, quod tota hæc res subist arbitrio Imperantis, qui etiam Ecclesiis aut Cœmeteriis immunitatem delinquentibus profuturam, concedere non solet.

S. XX.

Tandem etiam huc refertur Jus Patronatus; quid hoc sit, quibus modis acquiratur, in quibusnam consistat, & quando amittatur vel transeat vid. in Erasmo. Ungebaumen *Comment. ad Decretal. Tit. de Jure Patronatus.* Ut plures alios, qui vel professa opera, vel per occasionem de Jure Patronatus egerunt, nunc taceam. Sed nonne assertioni Canonistarum, qua Jus Patronatus, ad forum Ecclesiasticum trahunt, obstat, 1) quod Jus Patronatus competat Laico & quidem jure proprio *c. 3. 28. X. de Jur. Patron.* adeoque etiam controversia de eodem tractanda decidendaque sint coram laico iudice. 2) Quod non sit res spiritualis, cum acquiratur Jure hereditario. *Cap. 35. 36. XVI. 7.* quod vero hoc modo acquiritur, spirituale non est *C. 1. X. d. Præbend. & Dign.* At respondetur ad prius, Jus Patronatus Laicis ex gratia concessum esse, loco alicujus remunerationis, ut alii etiam, ad bene merendum de religionis cultu eo magis invitarentur; Et ad posterius, licet non sit causa spiritualis, interim, tamen spiritualibus esse annexam, & ideo non nisi Ecclesiastico iudicio definiri posse *C. 3. X. d. Jud.* Quanquam vero hoc omnes Juris Canonici Doctores affirmant, tradunt tamen nonnulli eorum etiam casus, in quibus Laicus Iudex, de Jure Patronatus cognoscat. Ejus sententia est Marta *d. Jurisd. P. 2. c. 41.* qui IV. recenset. Primus est in *cap. 41. X. d. Test.* quando agitur de Patrono presentandi jure privando; Secundus, quando agitur de Jure Patronatus accessorie cum Universitate Mart. *c. 1. n. 11. seqq. Ceval. qv. 30. n. 6.* Tercio Laicus Iudex est competens in actione personali, qua agitur ad id, quod pro Jure Patronatus promissum est, & condemnare potest promissorem, ut observet promissa. Quarto si compromissum fuerit in Laicum, cujus rei rationem hanc reddit Marta *n. 17.* quod arbitraria sint redacta ad instar iudiciorum, adeoque in omnibus causis, in quibus

Iudex

Judex Laicus potest cognoscere, possit etiam fieri compromissum & transactio. Quos casus omnes etiam habet Vivianus *d. Jure Patron. L. 11. c. 10.* conf. Cevall. *qv. 94.* In Brabantia totius hujus Juris cognitio ad secularem judicem, vi concordatorum pertinent, juxta Christin. *Vol. 1. d. 352. n. 14.* Apud nos in Saxonia Jus Canonicum hoc in passu obtinet, & causae Juris Patronatus coram Consistoriis regulariter tractantur, per verba Ordin. Eccles. **Von beyden Consistorien T. 7. Was Sachen ins Consistorium gehörig n. 31. Alle Sachen die Pfarrer-Kirchen-und Schul-Diener Vocation, Amt, Dienst, re. belangen.** Carpz. *L. 3. d. 2. n. 20.* Nam supra dictos IV casus a Jurisdictione Consistoriali etiam eximendos esse puto. Non tamen cum Brunnemanno *J. E. l. 3. c. 1. §. 37.* svaserint, ut in possessorio lis apud Civilem judicem intendatur, ut de matrimonialibus causis dici solet. Sed possessorium non minus ac petitorium ad forum Ecclesiae pertinere existimo ex *L. 19. C. d. judic.* nisi in aliam causam quaestio de Jure Patronatus incidat.

§. XXI. Spiritualibus annexae causae per consequens, sive quae ab illis dependent sunt ex doctrina Canonistarum Decimae & beneficia. Unde nomen decimarum ortum fuerit, quomodoque earum definitio sit formanda ex. *c. 5. 6. 7. 13. 15. 17. 22. X. d. Decim.* innotescit. Cuique juris divini i. e. a Deo instituta sint *C. 25. 32. X. Eod.* Lege tamen solum particulari, etsi hic non eadem omnium sit sententia, vid. Brunnem. *J. E. l. 2. c. 6. §. 2.* ibique Stryck. *in not.* videntur ea propterea Ecclesiasticorum iudicio subijci, prout faciunt Dartis *de Benef. Sect. 1. c. 1. p. 2. col. 2. D. verb. Tertia jus Decimarum.* Zyp. *L. 1. c. 39.* Carleval. *D. 2. n. 153.* Cevall. *qv. 25. n. 15.* Hoc tamen ad exemplum aliarum causarum spiritualium, intelligi volunt, ut scilicet ad dictum forum pertineant quoties quaestio juris est: Si vero circa factum

lis mo-

hi moveatur, ad laicum tantum, vel ad utrumque spectet. Hinc laicum, conductorem decimarum, non posse conveniri actione personali ex locato ad mercedem, coram iudice ecclesiastico, licet, vice versa, debitor decimarum ad haram præstationem ab eodem adigi queat, docet, Gutierrez. *Pr. qv. L. 3. q. 26. n. 2. 10. 11.* quod extendit Tondut *P. 2. c. 25. n. 5.* ad furem decimarum aut alium fraudatorem laicum. Res regulariter vero inter magistratum Clericum & secularem in causis decimarum temporalibus præventioni locus est, quod & obtinet in possessorio reliquorum beneficiorum Mart. *P. 2. c. 32.* Qua ratione vero fiat ista cognitio Possessorii a Laico *vid. Christin. F. L. d. 203. n. 30. Vol. 5. d. 222. n. 37. Gutierrez. qv. Cam. L. 1. c. 34. n. 20. lqq.* Atque cum his fere congruit hodierna Praxis in Saxonia Brunnem. *J. E. L. 3. c. 1. §. 25. Carpz. L. 1. d. 138. Reinking. L. 3. d. 1. c. 10. n. 7.*

§. XXII.

His quasi coronidis loco jungendam esse existimavit materiam de Saliariis. Si enim debent adesse homines, qui sacris vacent, qui Sacramenta administrent, verbum divinum prædicent, aliaque boni Pastoris suscipiant officia, necesse omnino etiam erit, ut de eorum sustentatione sumus solliciti. Parochi enim honeste debent sustentari & laboris impensi justam mercedem accipere *C. 16. X. d. Prol. & Dign.* Sed cuiusnam magistratui tribuamus hanc curam? Si sermo est de salariis jamjam constitutis nunc vero a Diocesanis denegatis, tum magistratui seculari incumbit providere, quo constituta summa iusto tempore & termino præfixo, præcise exsolvatur. *Ordin. Elect. art. gen. 20. §. 1.* Und nachdem verb. sollen die von der Obrigkeit drans seyn, und mit Gleich verschaffen, daß den Pfarrern und Kirchen-Dienern auf bestimmte Zeit Ihre gebührende Besoldung ohne allen Abbruch oder Vortheil vollkömlich gegeben werde, damit Sie sich der Billigkeit nach nicht darüber

Orzill

darüber zu beklagen haben. Si vero questio oritur de
diminuendis aut etiã augendis salariis, tum ad Ecclesia-
sticum forum pertinet. Sic verba quoque accipienda vi-
dentur in Ordin. Der beyden Consistorien T. 7. Was
Sachen ins Consistorium gehörig verb. darzu der Kir-
chen-Diener Besoldung betreffen. Et ob hanc rationem
salaria etiam ministrorum Ecclesie Consistorii, matricula
inserenda vid. Carpzov. L. 1. T. 7. per tot.

§. XXIII.

Priusquam vero ad causas mixti fori perveniamus,
de Possessorio cause spiritualis liceat nobis quaedam adijce-
re. Quæritur nempe, an sit istud accensendum tempora-
libus, an vero ecclesiasticis, & an adeo iudex secularis de
eo cognoscere possit, vel non? Nonnulli causam possesso-
riam rei spiritualis vel quasi spiritualis, temporalem esse,
ideoque per secularem iudicem definiri posse existimant.
Covarruv. 2. 460. 1. quod etiam in Gallia observari testatur
Gutierrez qv. Can. L. 1. c. 34. n. 14. Alii vero, ut cita-
tus Covarruvias, hoc plane negant, nulloque modo perti-
nere posse hanc causam ad laicum iudicium, contendunt.
Nos vero in nostra Saxoniam omnino istam temporalem esse
atque coram seculari ventilandam statuimus cum Gail. L. 1.
c. 38. n. 3. 4. Carpzov. L. 1. d. 138. n. 7. exceptis iis casibus,
de quibus supra locuti sumus.

§. XXIV.

Hucusque de causis spiritualibus, iisque annexis f.
Ecclesiasticis proprie sic dictis. Nunc sequuntur ista, quæ
nonnunquam ad ecclesiasticum, quandoque vero ad secu-
lare pertinent forum Marta. P. 2. c. 1. Carpz. L. 3. d. 27. n. 1.
& harum nonnullas jamjam in supra dictis notavi. Hic
quædam specialia circa eas adhuc observabimus, reliquas

H

postea

postea etiam tradituri. Putant igitur Canonista in mixti
 fori, causis ecclesiasticum esse competentem iudicem etiam
 inter Laicos Vivian. *L. 6. c. 1. n. 152.* Et laicus laicum in iis
 impune coram Ecclesia convenit. Gutierrez *L. 1. qv. 44.
 n. 5.* In iis preventioni locus est. Tondut *P. 2. c. 28. n. 1. Et c.*
 Præter superius recensitas causas mixti fori annumerantur
 causæ ultimarum Voluntatum. Dispositionum enim te-
 stamentariarum ad pios usus cognitio Episcopo & laico
 competit *Clem. 1. d. ultim. volunt. Brunnem. l. 2. c. 12. §. 11.
 L. 1. c. 6. m. 6. §. 4. Carleval T. 1. D. 2. n. 333. seqq. Marta P. 2.
 c. 19. Covarr. 1. 49. 1. & Ecclesiasticus incidenter cognoscit
 de hereditatis successione, Cevall. *qv. 30. n. 12.* Et Laicus
 iudex de legatis ad pias causas cognoscens hoc faciet se-
 cundum perscripta canonum, ex quibus decisio piarum cau-
 sarum dependet. Dn. Stryck. ad Brunnem. *l. 2. c. 12. §. 11.
 verb. Est mixti fori.* Apud nos quid in hoc pissa obtineat
 Dn. Stryck. *l. 4. tradit*, scilicet esse hoc in arbitrio Prin-
 cipis, an velit per Consistoria, vel per officiales suos seu ad-
 vocatos fisci ultimarum voluntatum executionem urgere.
 Interim tamen non prohibendos penitus esse Inspectores
 vel superintendentes, quo minus illam executionem mo-
 nendo urgeant, & si nihil profecerint, rem Consistorio de-
 nunciare possint; Et in Marchia demandatam esse hanc
 curam ordinariis magistratibus probat ex Rec. Prov. March.
 d. A. 1653. §. 7. verb. *Solte nun jemand aus christlichen
 Herzen und Gemütthe etwas denen Kirchen und piis
 causis legiren, sollen so wohl der magistratus ordinarius,
 als auch die Executores Testamenti, jedoch zufforderst de-
 ducto are alieno, darüber halten.* De alimentis idem, quod
 de aliis piis causis, dici posse videtur, quorum tamen cau-
 sam in re temporalem existimat Cevall. *qv. 33. 155.* Por-
 ro assassinium ad utrumque pertinere forum docent Ponti-
 ficii Tondut *P. 2. c. 28. n. 4. seqq.* nec non violatores Vir-
 ginum*

ginum & Sanctimonialium Mart. P. 2. c. 26. item Crimen fractæ pacis. Tondut. P. 2. c. 29. 27. Incendiarii. Mart. P. 2. c. 25. falsificatio Literarum Apostolicarum c. l. c. 23. si quis se fingat clericum, cum sit laicus. Tondut. P. 2. c. 29. n. 42. vel clericum percutiat Christin. V. 2. d. 32. Sed inter Protestantés has causas ad iudicium ecclesiasticum frustra retuleris.

S. XXV.

Per denunciationem, quam vocant Evangelicam, omnes Laicorum causæ ad iudicium Ecclesiasticum trahi possunt. Sedem suam illa habet in *cap. novit ille 13. X. de iudic.* eamque, ex hypothésibus papalibus, plenius etiam exposuit Gothofred. de Jena in *tract. de S. Cto Macedon. Sect. 4.* Canonistæ eam in S. Scriptura *Matth. XVIII, 15. Luc. XVII, 3.* fundatam esse persuadere cupiunt; sed nemo præiudiciis vacuus, hoc facile crediderit: Nam denuntiatio verè Evangelica ultra amicas admonitiones non asurgit, sed denuntiatio papalis, ad modum iudicii humani formatur, ac iudicata violenter exequitur, hinc non obscure liquet, eam, ex rationibus status clericalis pontificii, ad turbanda & evertenda iudicia secularia, Laicosque subjugandos, esse introductam. Ex quo facile decidi poterit quæstio, an denunciationis papalis inter Protestantés aliquis sit usus? Ita quidem putat Jena *d. tract. Sect. 4. apb. 7. n. 44. seqq.* ideo potissimum 1) quod illa sit in S. Scriptura fundata, & 2) si habent meliorem religionem A. C. addicti, quod debeant opera charitatis, active & passive magis exercere, nec conscientia recte informata stipulos negligere. Non raro etiam Brunemannus ad illam, velut ultimum subsidium, quo, omnibus aliis remediis destituti, uti possint, provocat v. *J. E. l. 3. c. 6. §. 9. & Comment. ad Pand. ad l. 36. fam. erisc. add. Huber. Eunom. Roman. ad d. l. 36.* Sed mihi certum videtur, statum Territoriorum & Iudiciorum Pro-

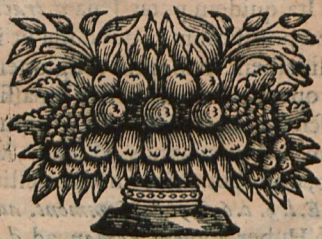
testan-

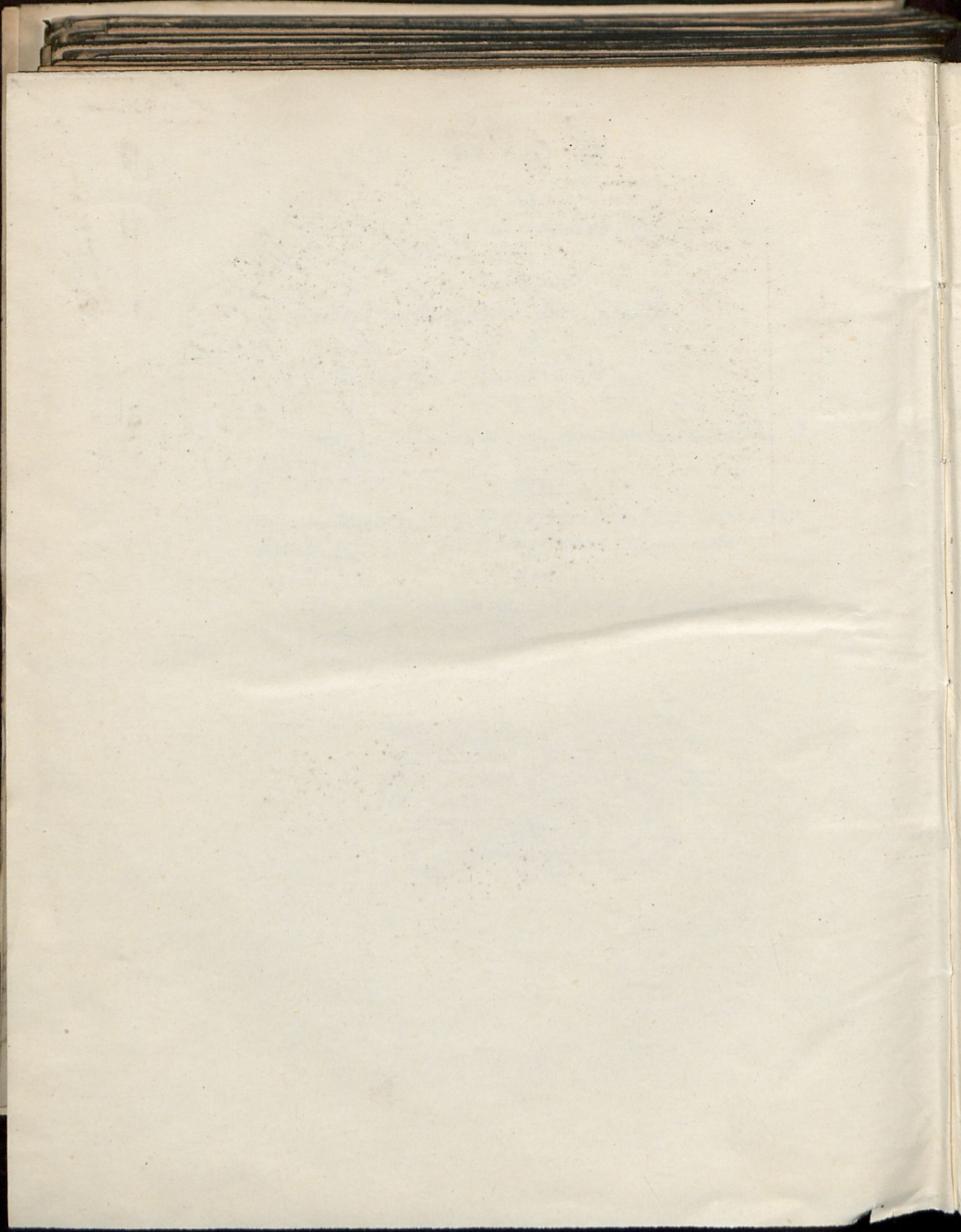
testantium denunciationem illam papalem non admittere, adeoque nullum ejus esse usum, ac rationes, quas de Jena protulit, ad eam non quadrare.

§. XXVI.

Atque hæc sunt L. B. quæ pro viribus de Laici foro Ecclesiastico proferre potui. Multa adhuc dici potuisse, aut ex iis, quæ dicta sunt, quædam forsitan se recte non habere, libenter fateor; Sed omnia, quæ ex diversis hypothesis hic dici solent, colligere, eademque cum usu temporum nostrorum exacte componere, majoris sane laboris & experientiæ res est, quam ut eam vel modus instituti mei ceperit, vel ego illam ex asse præstare potuerim. Quare non dubito, quin Benevolus Lector qualemcunque huncce laborem æqua mente sit suscepturus, ac studia nostra favore suo dignaturus. DEO autem T. O. M. pro ineffabilis suæ gratiæ ad omnes nostros conatus concessione Clementissima sit laus, honor & gloria.

F I N I S.

Leipzig, Diss., 1707

X 237 3023

18
Q. D. F. F. Q. E. J.

Erh. Num. 14.
57.

DISSERTATIO INAUGURALIS
DE

1707,3
**LAICI FORO
ECCLESIASTICO,**

QUAM,
*ANNUENTE DIVINI NUMI
NIS GRATIA,*

EX DECRETO

P. 384
ILLUSTRIS ICTORUM ORDINIS
LIPSIENSIS,

PRO LICENTIA

SUMMOS IN UTROQUE JURE HONO-
RES RITE CAPESSENDI,
SOLENNI ERUDITORUM DISQUISITIONI

SUBMITTIT,

CHRISTIAN. MICHAEL Bohn,
LIPSIENSIS.

D. XXI. OCTOBR. M DCC VII.

LIPSIÆ,

LITERIS FLEISCHERI JUNIORIS.

